

KYME (AIOLIS) BATI LİMAN NEKROPOLİSİ'NDEN KLASİK VE HELLENİSTİK DÖNEM MEZARLAR

CLASSICAL AND HELLENISTIC PERIOD TOMBS FROM BATI LİMAN NECROPOLIS IN CYME (AEOLIS)

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 15 Eylül 2020	Received: September 15, 2020
Hakem Değerlendirmesi: 21 Ekim 2020	Peer Review: October 21, 2020
Kabul: 01 Aralık 2020	Accepted: 01 December, 2020

DOI : 10.22520/tubaar2020.27.011

Serhat FOÇA*

ÖZET

Yeni Foça-İzmir karayolunun batısında, Kyme Antik Kenti'nden yaklaşık 1 km uzaklıkta, kentin güney nekropolisi içerisine giren tepelerin batıya bakan yamaçları Batı Liman Nekropolisi olarak isimlendirilmiştir. 2011 yılında yürütülen kazı çalışmalarında, nekropolisin batı yamaçlarını kapsayan üçüncü derece taşınmazda mezarlara ulaşılmış, bu çalışmada tespit edilen mezarların tümü incelenmiştir. Kazısı yapılan alanda toplam 34 mezar ortaya çıkarılırken, anakaya ve toprak çukurlar içerisinde olmak üzere, mezarların tümünde inhumasyon geleneği uygulanmıştır. Bireylerin bu çukurlara defin edilmesinin ardından, üzerleri bir ila beş arasında değişen kireçtaşı plakalar ve çatı formu verilerek yapılmış çatı kiremitleri (stroterler) ile kapatılmıştır. Buluntu kontekstlerine sahip mezarlar sayesinde kronolojik bir değerlendirme yapıldığında, nekropolisteki en erken gömü MÖ 5. yüzyıl ikinci yarısına tarihlendirilen kireçtaşı plaka kapaklı mezarlar ile temsil edilmektedir. MÖ 4. ve 3. yüzyıllarda kısmen baskın bir gömü yoğunluğunu olduğu saptanırken, MÖ 2. yüzyıl ortası ve sonrasına ait mezarlar geç gömüler olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, kazısı yapılmış ve kısmen yayınlanmış diğer Kyme nekropolisleriyle benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aiolis, Kyme, Nekropolis, Mezar, Ölü Gömme Geleneği.

* Dr., Arkeoloji Bölümü 6446 / 3 Sokak No.16 Kat 3 Yalı Mahallesi Karşıyaka İzmir.
e-posta: serhat.foca@gmail.com ORCID: 0000-0002-9735-8126

ABSTRACT

The west slope of South Necropolis, situated approximately 1 km away from Cyme Ancient City and to the west of the Yeni Foça-İzmir highway, is named as Bati Liman Necropolis. In 2011 there was the excavation carried out on the third grade archaeological site area of the western slope of the necropolis, and all the graves identified on this field are being examined in this paper. Totally 34 inhumation tombs have been revealed in this excavation area by opening burial pits either in the bedrock or in the soil. After the deceased were buried, the pits were covered from one to five limestone slabs or with roof tiles (stroters). Chronologically, due to the grave context, the earliest burial in the necropolis is represented by an inhumation tomb dating to the second half of the 5th century BC. While burial density was found to be partially dominant in the 4th and 3rd centuries BC, the graves of the middle and late 2nd century BC are considered as late burials. Moreover, the similarities and differences with the other Cyme necropoleis, which have been excavated and partially published, are comparatively discussed.

Keywords: Aeolis, Cyme, Necropolis, Tomb, Burial Custom.

GİRİŞ

Batı Anadolu teritoryasındaki yerleşimlerin nekropolislerinde çalışmalar çoğaldıkça, ölü gömme gelenekleri üzerine yeni veriler de gündün güne artmaktadır. Aiolis özelinde bakıldığında, bölge üzerine genel bildiklerimiz zaten kısıtlı gözükürken, nekropolisler için veriler de maalesef yeterli düzeyde değildir. Aiolis'in ölü gömme geleneklerini en net okuyacağımız lokasyonların başında antik kaynaklarda da bölgenin en önemli metropolü olarak bahsedilen Kyme gelmektedir¹. Bir kültürel miras olarak Aiolis'in en önemli arkeolojik deposu olan kent, çevresindeki sanayi kuruluşlarının varlığı ile iç içe geçmiş durumdadır². Bu durum her ne kadar tartışmaya açık olsa da, kenti saran nekropolislerin

literatüre girecek yeni araştırmaların önemini gözler önüne sermektedir. Bu nedenle, incelediğimiz alanın bu çalışmayla literatüre kazandırılması bilhassa Aiolis özelinde büyük katkı sağlayacaktır.

BATI LIMAN NEKROPOLİSİ

Kyme çevresindeki mezarlık alanlar ilgili kazı çalışmalarının 2000'li yıllardan itibaren artmasıyla birlikte, kentin ölü gömme gelenekleri üzerine veriler de çoğalmaktadır. Kent çevresindeki nekropolisler üzerine ilk araştırmalar 1800'lü yılların son çeyreğinde S. Reinach tarafından yapılmıştır³. Bugüne değin bulunmuş en erken bulgular ise 2000 yılında İzmir Müzesi tarafından kazılan üçüncü derece arkeolojik sit alanı olan Aytemiz

Figür 1: Kyme ve Batı Liman Nekropolisi Genel Görünümü (Google Earth) / General View of Cyme and Bati Liman Necropolis

söz konusu kuruluşların iskân ettiği arazilerde ya da yeni yatırım alanları içerisinde tespit edilmesi, taşınabilir kültür varlıkları olmasının da etkisiyle, en azından verilerin elde edilmesine ve korunmasına fayda sağlamıştır. Kent çevresindeki nekropolislerle ilgili yayınlanmış araştırmalar, kazısı yapılmış ancak henüz yayınlanmamış alanlarla karşılaştırıldığında

Nekropolisi'nde tespit edilmiştir⁴. 2000'li yılları takiben özellikle müze kurtarma kazıları sayesinde, Kyme'nin Güney ve Doğu Nekropolislerinde çok sayıda mezar kazılmış, MÖ 7. yüzyıldan MS 4. yüzyıla değin geniş bir zaman aralığında kentin nekropolislerine ait veriler kaydedilmiştir⁵.

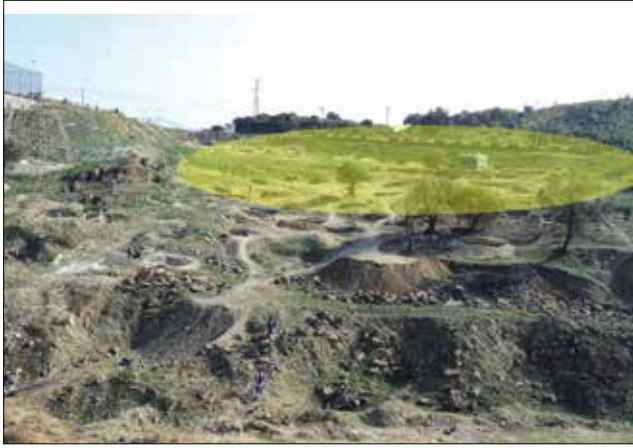
¹ Strabon, Aiolis'in kentlerinin en eskisi ve en büyüğü olarak Kyme'yi göstermektedir. Strab: XIII 3, 6.

² Kent ile ilgili en erken veriler Ege Gübre Kazıları'nda ortaya çıkan Neolitik yerleşimdir. Sağlamtimur 2007: 373-376. MÖ 2. Binin sonlarında kurulan kent, Bizans Dönemine değin kullanılmıştır. Kentin kısa tarihçesi ve kronolojik değerlendirmesi için bkz. La Marca 2020: 15-36.

³ Reinach 1886: 493.

⁴ Aytemiz Nekropolisi'nde, kesintilerle de olsa Erken Demir Çağı'ndan Klasik Döneme kadar bulgular saptanmıştır. Nekropolis ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. İren 2008: 613-637.

⁵ Gümrük Alanı için bkz. Ünlü/Özsaygı 2007: 13-24. Ege Gübre Alanı için bkz. Sudano 2015: 431-433. İDÇ Nekropolisi için bkz. Küçükgüney/Tunç-Altun 2009: 53-74, Çırak/Kaya

Figür 2: Batı Liman 1205 Parsel Genel Görünüm / *General View of Batı Liman 1205 Plot*

Çalışmanın konusunu oluşturan, İzmir ili, Aliağa İlçesi, Çakmaklı Köyü, Kendirci mevkiinde bulunan, K17. b3.4c pafta, 1205 numaralı parsel kayıtlı taşınmaz, Kyme Antik Kentinin yaklaşık 1200 m güneydoğusunda yer almaktadır⁶ (Fig. 1). III. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde yer alan, 33.350 m² yüzölçümlü parselin kuzeyinde Gümrük Müdürlüğüne ait bir yerleşke yer alırken; doğu kısmı karayolu, batı kısmı ise henüz faaliyete geçmemiş bir demiryolu hattı ile çevrelenmiştir. İki koruma alanına ayrılan parsel, İDÇ Nekropolisinin batı yamacının bir parçasıdır ancak tepenin yamacının bir yol ile ayrılması fiziksel olarak farklı bir alan izlenimi yaratmaktadır. Eğimli bir araziye sahip alan, batıdan doğuya doğru açılırken, kuzey kısımda anakaya kütleleri yüzeyde görülmektedir. Bu doğal yapının bazı yerlerinde anakaya oyulmuş çukurların (mezar teknesine benzer) görülmesi, mezar olabileceğini düşündüğümüz bu kısmın antik çağda ya da sonrasında dönemlerde soyguna veya tahribata uğradığını göstermektedir. Ki kazısı yapılan mezarların bazılarında gömülerin anakaya oygu tekne biçimde yapılması, yukarıda öne sürdüğümüz düşünceye kanıt oluşturmaktadır (Fig. 2).

2011: 217-232, Foça 2011: 1-50, Foça 2018a: 141-162. Dört Yıldız Nekropolisi ve çevresi için bkz. La Marca 2010: 397-416. Habaş Nekropolisi ile ilgili ayrıntılar için bkz. Korkmaz/Gürman 2011: 71-96, Atıla/Korkmaz/Gürman 2015: 13-27, Atıla 2019: 121-131. Samurlu Nekropolisi ile ilgili ayrıntılar için bkz. Atıcı/Karakaş 2013: 229-242, Ürkmez 2014: 337-381, Ürkmez 2016: 156-187.

⁶ İzmir Müzesi Başkanlığı'nda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Seval Konak, Tayfun Selçuk ve Ahmet Talaman müze uzmanı olarak görev almışlardır. Arazi çalışmalarında Doç. Dr. Özden Ürkmez, Dr. Serhat Foça, Mesut Mert Yenişehirli, Sümeyra Savur, Mehmet Gezgin, Melike Usta arkeolog olarak ekipte yer almışlardır. Buluntuların restorasyonu Elif Güven Yıldırım ve Sinem Akamca, çizimleri Dr. Günsel Özbilen Güngör, mezarların dijital modellenmesi Jurate Petkute Foça tarafından yapılmıştır.

MEZAR TIPLERİ

Bu çalışmada, Batı Liman Nekropolisi olarak adlandırılan parsel üzerinde 2011 yılında bulunan toplam 32 mezar değerlendirilmeye alınmış, buluntu kontekstlerinin yardımıyla tarihlendirilebilen 16 mezar incelenmiştir⁷. Ortaya çıkarılan tüm gömülerin, alanın güneyinde yoğunlaştığı gözlemlenirken, bazı gömülerin birbirine yakın ya da üst üste yapıldığı anlaşılmıştır (Fig. 3). Ölen kişilerin iskeletlerinde bir yön birliği yoktur ancak bir örnek hariç tümü sırt üstü yatar biçimde çukurlara yerleştirilmiştir. İncelenen mezarlarda, ölen bireylerin tamamının inhumasyon geleneğinde ya toprağa ya da oyulmuş anakaya çukurlarına defin edildiği saptanırken, oluşturulan mezar tekneleri ve bu teknelerin kapatılmasında kullanılan malzemelerin farklılıkları doğrultusunda, mezarların iki temel tipte yapıldığı belirlenmiştir.

Kireçtaşı Plaka Kapaklı İnhumasyon Mezarlar (Fig. 6)

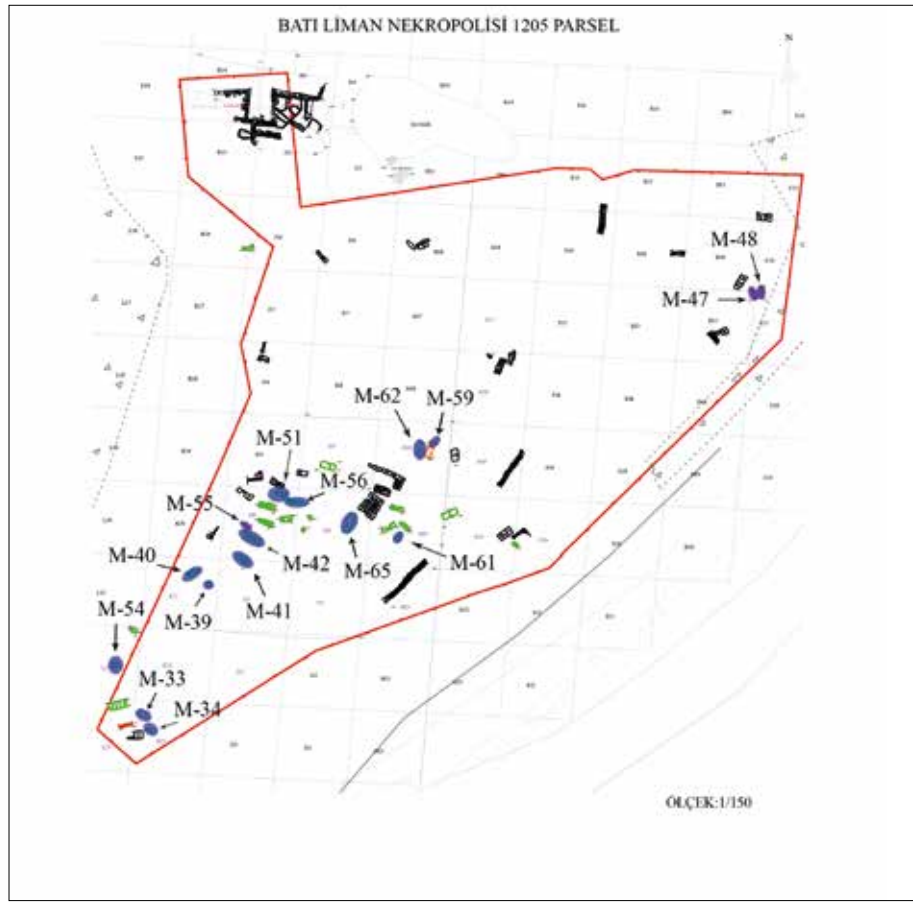
27 mezar ile en baskın grubu oluşturan bu tip için iki farklı mezar çukuru uygulaması görülmektedir (Fig. 4-5).

İlk grupta 70-80 cm derinliğinde dikdörtgen bir çukur açılıp, ölen birey bu çukur içine bırakıldıktan sonra çukurun üzeri kireçtaşı plakalarla kapatılmıştır. Bu tipte toplam 8 mezar tespit edilmiştir. İkinci uygulamada ise arazinin doğal şartları elverişli hale getirilerek, anakaya içerisinde açılan dikdörtgen çukurlar mezar teknesi olarak kullanılmıştır. İlk grupta olduğu gibi mezarların üzeri kireçtaşı plakalar ile kapatılmıştır. Bu tipte ise 19 mezar kaydedilmiştir. Mezar teknelerinin boyutlarının yaşa, cinsiyete ya da kişiye göre değişiklik göstermesi kapaklarda sayısal bakımdan farklılıklar meydana getirmiştir. Bu durum, en net biçimde bir ya da iki kapakla kapatılan çocuk bireylerin mezar kapaklarında görülmektedir⁸. Kireçtaşı plaka kapaklı mezarların Kyme'nin diğer nekropolislerinde de uygulandığını biliyoruz. Samurlu 877 Nekropolisi'nde en erken evre mezar grubu olan bu tip gömüler, MÖ 4. yüzyılda görülmeye başlamış, MÖ 3. yüzyıl başlarına kadar uygulanmıştır⁹. Mezar teknesi olarak toprak

⁷ Parselde 2011 yılı çalışmalarında toplam 34 mezar ortaya çıkarılmıştır. Alanda tespit edilen, bu çalışmada değerlendirmeye almadığımız diğer iki mezardan biri buluntu konteksti tespit edilmeyen M-63 numaralı taş lahit mezar; diğeri ise çatı kiremitlerinden oluşturularak yapılmış sanduka tipinde bir çocuk mezarıdır. M-46 numaralı çocuk mezarı, buluntu kontekstleri ile birlikte yayın aşamasındadır.

⁸ M-54 numaralı mezarın üzeri tek plaka ile kapatılmıştır ancak gömülen birey yetişkin bir kişidir. Bu durumun nedeni, diğer kapakların tahribata uğraması ile açıklanabilir.

⁹ Ürkmez 2014: 344.

Figür 3: Batı Liman 1205 Parsel Planı / *Plan of Batı Liman 1205 Plot*

içerisinde çukur açıldığı belirtilirken, incelenen üç örnek üzerinden, sayısal olarak iki ila dört arasında değişen plakaların kullanıldığı aktarılmıştır¹⁰. Samurlu 879 Nekropolisinde açılan on taş kapama mezarın içerisinden ise tarihlendirici unsurların bulunamaması, bu mezarların tarihlendirmesini güçleştirmiştir. Ürkmez, Samurlu 877'deki buluntuları göz önünde bulundurarak MÖ 4. ve MÖ 3. yüzyılı bu alandaki gömüler için önermektedir¹¹. Kapatılan plakaların sayısında bir standart olmayıp farklı örnekler görülmektedir¹². Dört Yıldız ve Habaş Nekropolislerini içerisine alan Doğu Nekropolisinde saptanan mezarlardan, bu tipte gömüler yoğun biçimde kaydedilmiştir. Kentin doğusunda yer alan ve Doğu Nekropolü (Nekropolis)¹³ olarak isimlendirilen alanların 2010 yılındaki kazı raporlarında 33 adet taş plaka kapaklı toprağa gömü mezarın tespit edildiği belirtilmiştir¹⁴. Bu çalışmalarda bu tip üzerinden bir değerlendirme yapılmamış, nekropolisin genel verilerinden yola çıkılarak MÖ 7. yüzyıl-MS 4. yüzyıl başına bir tarihlendirme verilmiştir¹⁵. Dört Yıldız Nekropolisinde

ise ayrıntıları verilmeyen, taş plakalarla örtülü 13 mezar ile kayaya oyulmuş üzeri taş plaka ile kapatılmış bir örnekten bahsedilmektedir¹⁶. MÖ 7. yüzyıl sonundan MS 7. yüzyıl başına kadar geniş tarih aralığının verildiği ancak ağırlıklı olarak Hellenistik Döneme tarihlendirilen bu mezarların, Hellenistik Dönem içlerinde uygulanmış olması yüksek ihtimaldir¹⁷. Her iki nekropolisteki mezar sayılarının istatistiksel rakamların verildiği, mezarların tipolojik olarak sınıflandırıldığı bir çalışmada, bu grup mezarlar "Taş Kapaklı Basit Toprağa Gömü" olarak isimlendirilmiştir¹⁸. Habaş Nekropolisinde ortaya çıkarılan 80 mezar üzerinden yapılan çıkarımlarda, kapak sayıları bir ila beş arasında değişmekte olup yön birliği olmaksızın bireyler bu mezarlara defnedilmiştir. Araştırmacılar bu grubun MÖ 5. yüzyıldan önceye gitmediğini, iki mezardan ele geçen buluntularla, bu tipi MÖ 4. yüzyıl başına ve MÖ 3. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirmiştir¹⁹. Bu mezarların, kentte ekonomik durumun düzelmesiyle nekropolislerde kullanılmaya başlandığı araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir²⁰.

¹⁰ Ürkmez 2014: 344-345.

¹¹ Ürkmez 2016: 166.

¹² Ürkmez 2016: 166.

¹³ Bu alanlar için Habaş Nekropolis ismi de kullanılmaktadır.

¹⁴ Korkmaz/Gürman 2012: 74.

¹⁵ Korkmaz/Gürman 2012: 75.

¹⁶ La Marca 2010: 405.

¹⁷ La Marca 2010: 404-407.

¹⁸ Atila/Korkmaz/Gürman 2015: 17.

¹⁹ Mezar örneği ve buluntuları için bkz. Atila/Korkmaz/Gürman 2015: 17, Res. 8-9.

²⁰ Atila/Korkmaz/Gürman 2015: 17.

Bu tipin en yoğun görüldüğü alan, Kyme Güney Nekropolisinin bir kısmı olan İDÇ Nekropolisidir. 2007 yılında sondaj çalışmalarıyla başlayan alanda, tüflü dolgu içerisinde gömüsü yapılmış, üzeri kireçtaşı plakalar ile örtülmüş mezarlardan söz edilmiştir²¹. Özellikle 2008-2011 yılları arasında devam eden çalışmalarda çok sayıda mezar alanda bulunmuş, ağırlıklı grubun kireçtaşı plaka kapaklı mezarlar olduğu belirlenmiştir²². Ancak tarihlendirilmeye yönelik bilgiler mevcut değildir. Bu tipin en baskın olduğu alan olan İDÇ Nekropolisinde yapılan çalışmalar, kaydedilen toplam 626 mezar göz önüne alındığında oldukça yetersizdir. 2010 ve 2011 yıllarında ekip üyesi olarak yer aldığım ve fiilen yürüttüğüm kazı çalışmalarında gözlemlerimin sonucu da bu mezarların oldukça zengin buluntulara sahip olduğunu gözler önüne sermektedir²³. Alandan ortaya çıkarılan bir grup gömü tarafımdan bir makale olarak yayınlanmış olup, incelediğim 8 mezar, kireçtaşı plaka kapaklı inhumasyon mezar olarak değerlendirilmiştir²⁴. İncelenen bu mezarların tarihlenmesinde MÖ 4. yüzyıl baskın gözükürken, MÖ 3. yüzyıl ilk yarısına ait tek bir örnek ile MÖ 2. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirilen bir mezar en geç örnek olarak kanıtlanmıştır²⁵. Son olarak ise Batı Liman Nekropolisinin hemen üst kısmında ki tepelerde Aliğa Gümrük Müdürlüğü arazisinde araştırmacılar tarafından sanduka (ya da basit sanduka) olarak isimlendirilen iki mezar tespit edilmiştir. Her iki mezar da uygulama bakımından bu tip içerisinde değerlendirilmelidir²⁶. Mezarlar ile ilişkili buluntular bir mezarı Erken Hellenistik Dönem'e tarihlendirmektedir.

Bu mezarların kökeni üzerine gittiğimizde Geç Tunç Çağı'nda görülen sanduka mezar geleneği ile bağ kurulabilir mi? Panaztepe özelinde çukurların yanları taş bloklarla kapatılmış sanduka mezarların üstlerinin taş kapaklarla örtüldüğü bilinmektedir²⁷. Bu dönem için Aiolis çevresine göz attığımızda aynı tipleri Lesbos'da da görmekteyiz²⁸. Sanduka mezar geleneğinin MÖ I. Binyıldan itibaren geniş bir yayılım gösterdiğini söyleyebilir, üzerinin plaka ile kapatılmasını benzer özellik olarak sayabiliriz ancak çukurların uygulama bakımından sanduka geleneğinden ayrıldığını belirtmeliyiz. Tabi ki de tipin ortaya çıkmasında Geç Tunç Çağı örneklerinden beslenmesi düşünülebilir ancak bölgesel bir geleneği temsil edebileceği de unutulmamalıdır. Bu mezarların

Kyme dışında nerelerde uygulandığına baktığımızda Aiolis çevresinde benzerlerini görmekteyiz. Kyme'de birden fazla nekropoliste görülen kireçtaşı plaka kapaklı mezarlardan Myrina çevresinde çok sayıda bulunmuştur. 19. yüzyıl sonlarında beş bine yakın mezarın açıldığı Myrina'da sert toprak yapısına sahip çukurların açılıp üzerlerinin beş kapakla kapatıldığından bahsedilmiştir²⁹. Son dönemde yapılan çalışmalarda da bu tipler Myrina tepelerinin yamaçlarında da kaydedilmiştir³⁰. İonia'da bu tipin uygulamaları için Özden Ürkmez, Kyme Samurlu Nekropolisini yayınında, Tahtalı Kurtarma Kazısı projesinde ortaya çıkarılan ve Kolophon'un bir mezarlık alanı olan Cevizcioğlu Çiftliği Nekropolisindeki örnekleri tipolojik olarak benzer göstermiştir³¹. Basit Sanduka olarak isimlendirilen bu gömüler için sert bir toprak zeminde gömü çukuru açıldıktan sonra üzeri doğal plaka taş, kiremit ya da taban tuğlalarıyla kapatılmıştır³². MS 1-3. yüzyıl ve Roma Dönemine tarihlendirilen bu mezarlar Kyme örneklerinin dışında tutulabilir. Yalnızca Hellenistik Dönem örnekleri için bir karşılaştırma yapılabilir ancak bu mezarların tipolojisi genelleştirildiği için bilgiler net değildir. Son dönemde Tisna ve çevresinde yapılan yüzey araştırmasında anakayanın oyulup mezar teknesi olarak kullanılmış dikdörtgen çukurlar bu tip ile karşılaştırılmış, mezarların çevresinden bulunan seramik parçalarıyla MÖ 7. ve MÖ 6. yüzyıllara tarihlendirilmiştir. Araştırmacılar, hem tarihlendirmesini hem de teknelerin özensiz oluşunu kanıt göstererek, bu mezarların, söz konusu tipin öncülü olabileceğini söylemektedir³³. Fakat mezar kontektlerine dair bir veri olmaması ve yalnızca çevredeki seramik parçaları üzerinden tarihlendirme yapılması bu öneri için soru işaretleri barındırmaktadır.

Çatı Kiremidi Mezarlar (Fig. 7)

Nekropoliste bulunan çatı kiremidi mezarlar yalnızca dört örnek ile temsil edilmektedir (Fig. 5). Bu grupta, kireçtaşı plaka kapaklı tipte olduğu gibi iki farklı gömü çukuru açılmıştır. Üç örnek, 70-80 cm derinliğinde bir dikdörtgen çukur yumuşak toprak yapısına sahip bir zeminde açıldıktan sonra üzeri çatı kiremitleri ile kapatılmıştır. M-37 numaralı mezar için ise anakaya içerisinde dikdörtgen bir tekne oluşturulmuştur. Mezarların üstünü örtmek için kullanılan 50-60 cm ölçülerindeki çatı kiremitleri, mezar çukurlarının

²¹ Küçükgüney/Tunç-Altun 2009: 64, Resim 4-C.

²² 2009 yılı çalışmaları raporunda, 113 mezar, kireçtaşı plaka kapaklı mezarlar olarak kaydedilmiştir. Çırak/Kaya 2011: 218-219, Resim 4.

²³ Bu mezarlara bırakılan hediyelerin çeşitliliğine bakıldığında, sadece mezarların tipolojisine bakarak statü üzerine bir çıkarımda bulunmak oldukça yanıltıcı olabilir.

²⁴ Foça 2018a: 142-143.

²⁵ Foça 2018a: 143.

²⁶ Ünlü/Özsaygı 2007: 15-16.

²⁷ Erkanal-Öktü 2008: 73.

²⁸ Spencer 1995: 275.

²⁹ Pottier/Reinach/Veyries 1887: 64, Fig. 5-6.

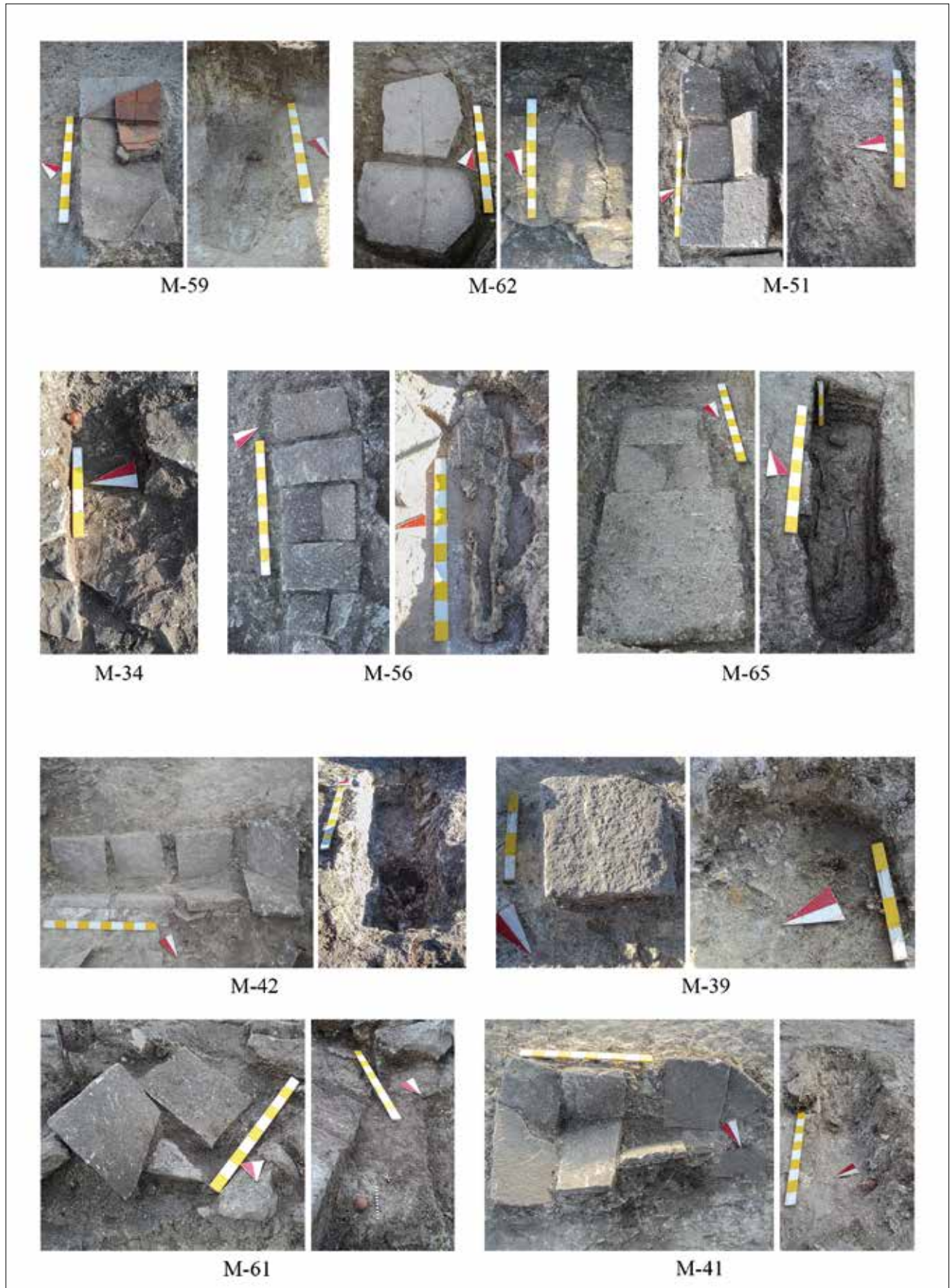
³⁰ Çekilmez 2017: 164-165.

³¹ Ürkmez 2014: 342, dpn. 5.

³² Basit sanduka olarak isimlendirilen bu mezarların büyük çoğunluğu MS 1.-3. yüzyıllara ve Geç Roma Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Yalnızca üç mezar Hellenistik Dönem olarak kaydedilmiştir. Ancak Hellenistik Dönem mezarların hangi materyallerle kapatıldığına dair bilgiler net değildir. Özkan/Atukeren 1999: 44, Resim 45.

³³ Erdan/Aydoğmuş 2019: 1140.

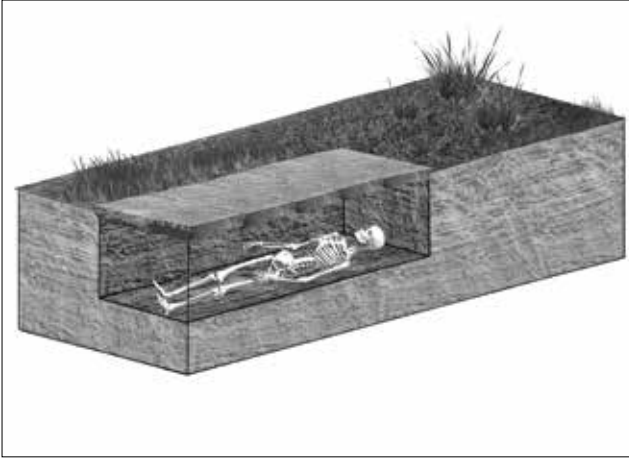
KYME (AIOLIS) BATI LIMAN NEKROPOLİSİ'NDEN KLASİK VE HELLENİSTİK DÖNEM MEZARLAR

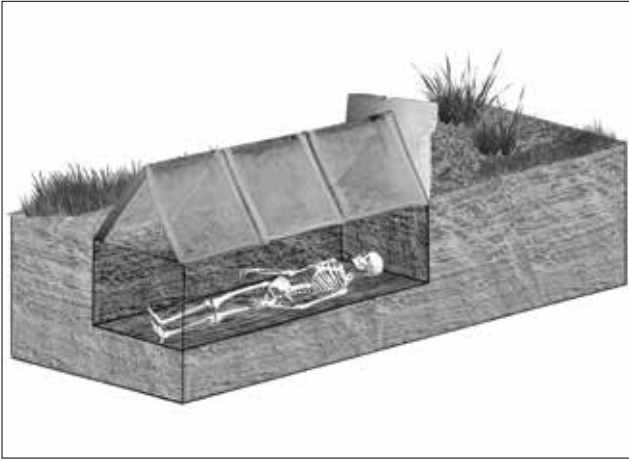
Figür 4: Batı Liman 1205 Parsel Mezarlar / Tombs of Batı Liman 1205 Plot

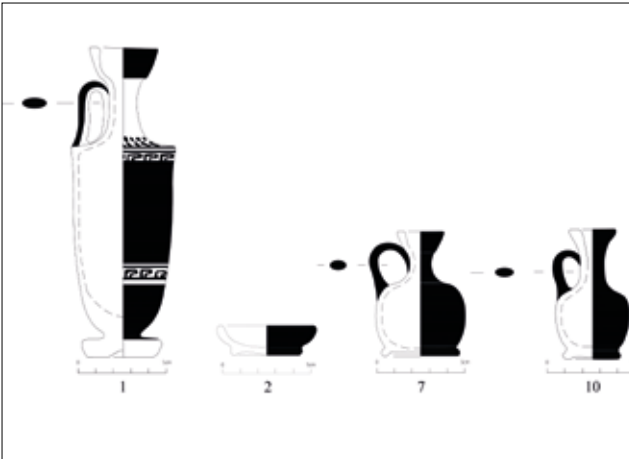
Figür 5: Batı Liman 1205 Parsel Mezarlar / Tombs of Batı Liman 1205 Plot

Figür 6: Kireçtaşı Plaka Kapaklı İnhumasyon Mezar Örneği / *Illustration of Inhumation Tomb Covered with Limestone Plaque*

Figür 7: Çatı Kiremidü Mezar Örneği / *Illustration of Roof Tile Tomb*

Figür 8: Mezar Buluntuları / *Findings of the Tombs*

uzun kenarında karşılıklı üçer adet çatılarak, kısa kenarlarında kalan boşluğun ise dikine birer çatı kiremidü ile kapatılmasıyla meydana getirilmiştir. Çatı kiremidü mezarlar Anadolu coğrafyasında Klasik Dönem civarında ortaya çıkarken, Roma Dönemine değin uzun bir süre popülaritesini sürdüren bir mezar tipi olarak rağbet görmüştür. Batı Anadolu örneklerine bakıldığında Klazomenai³⁴, Ephesos³⁵, Teos³⁶, Khios³⁷, Phokaia³⁸ gibi yakın teritoryaların nekropolislerinde bu tipin aynı şekilde uygulandığını bilmekteyiz³⁹.

MEZAR KONTEKSTLERİ

MÖ 5. Yüzyıl Gömüleri

Alan içerisinde tespit edilen mezarların onunda kesin tarihlendirilebilir gömü hediyeleri ele geçmiştir. Bu bölümde mezarları kontekstlerinden ayırmamak adına birlikte değerlendirmeyi tercih ettik. Bunlardan ilki olan M-59 numaralı mezarın gömü çukuru çok sert bir kayaç içerisinde açılıp, biri büyük olmak üzere iki kireçtaşı plaka ile örtülmüştür. Nemli kayaç yapısı nedeniyle ölen bireyin iskeleti bozulmuş, yalnızca ayak ve dağılık gövde kemikleri korunmuştur. Gömü içerisinden ele geçen lekythos ve siyah firnisli kâse, mezarın tarihlendirilmesi için kanıt oluşturmaktadır. İncelediğimiz ilk gömü hediyesi olan, 1 numaralı lekythos⁴⁰ (Fig. 8.1, Fig. 9.1), silindir biçimli, dışa çekik konik ağızlı, silindirik boyunlu, omuzdan gövdeye geçişte keskin hatlı, kaideye daralan silindirik gövdeli, dışa çekik düz kaideli ve ağız altından omuza bağlanan dikey tek kulpludur. Ağız ve gövde siyah firnis ile kaplanırken, omuzun üstünde ve gövdenin ortasında astar renginde bir bant bırakılmıştır. Bantların üzerinde gövdeyi yarıya kadar çevreleyen meander bezemesi, omuz üzerinde ise birer sıra nokta ve onun altında ışın motifleri uygulanmıştır. Bacak kemiği yanından bulunan lekythosun benzerleri Kerameikos⁴¹ ve Korinth'de⁴² mezar kontekstlerinde görülmektedir. MÖ

³⁴ Hürmüzlü 2004: 88, dpn. 45, Fig. 11.

³⁵ Evren/İçten 1998: 46.

³⁶ Foça 2018b: 152-153.

³⁷ Hood/Boardman/Anderson 1954: 160.

³⁸ Özyiğit 1990: 134-135.

³⁹ Yukarıda verilen örnekler daha çok Kyme çevresindeki yerleşimlerin nekropolislerinden bulunan mezarlardır. Çatı kiremidü mezarlar Kıta Yunanistan'dan Yakın Doğu'ya çok geniş bir alanda uygulanmıştır.

⁴⁰ Silindir biçimli lekythoslar, MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkarken, yüzyılın sonlarında standart forma kavuşur. Formun kökeni ve gelişimi için bkz. Haspels 1936: 69.

⁴¹ Kerameikos Nekropolisinde mezar içerisinden ele geçen, MÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen lekythos için bkz. Knigge 1976: 145, Taf. 37.1, No: 258. 2.

⁴² Depozit 11 içerisinde yer alan, MÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen lekythos benzer dekorasyona sahiptir. Söz konusu buluntu için bkz. Blegen/Palmer/Young 1964: 303, Pl. 53-f.

Figür 9: Mezar Buluntuları / Findings of the Tombs

Figür 10: Mezar Buluntuları / Findings of the Tombs

5. yüzyıl ortasından itibaren ikinci yarısı, buluntu için uygun bir tarihtir⁴³. Kontekst içerisindeki diğer buluntu ise tamamı siyah firnisli 2 numaralı kasedir (Fig. 8.2, Fig. 9.2). Bu tip kâseler bireysel kullanımlarının yanı sıra ev ve evle ilgili ürünlerin kullanımında Klasik Dönem'den beri uzun bir zaman diliminde yemek masalarında yer alan bir üründür⁴⁴. Ayrıca gömü hediyesi olarak da bu kaseleri mezar kontektstlerinden görmekteyiz. Yuvarlatılmış içe çekik geniş ağızlı, alçak geniş gövdeli, dışa bükey alçak halka kaideli gömü hediyesinin hem içi hem dışı tamamen siyah firnis ile kaplanmıştır. Atina Agorası⁴⁵, Kerameikos⁴⁶ ve Miletos'da⁴⁷ ele geçen paralel örnekler, söz konusu buluntuyu MÖ 5. yüzyıl son çeyreğine tarihlendirmektedir. Mezar ile ilişki son buluntu grubu ise toplam üç adet ele geçen, bronzdan üretilmiş ok uçlarıdır (Fig. 9.3/4/5). Söz konusu örnekler, baklava biçimli, gövdesi üç kanatlı (bıçaklı) ve saplama kısmı kısa soketlidir. Bir savaş aleti olarak işlev gören ok uçları kendi içerisinde birden fazla tipe ayrılmaktadır. M-59 içerisinden bulunan, üç kanatlı sınıfa soktuğumuz bu tip ok uçlarının kökeni İskitler ve Kimmerlere dayandırılmaktadır. Yakın Doğu Coğrafyasında birçok yerde ele geçen bu tip, MÖ 7. yüzyıldan daha erken bir tarihe gitmemektedir⁴⁸. Diğer merkezlerden örneklere karşılaştırdığımızda MÖ 6. yüzyıldan MÖ 4. yüzyıla değin geniş bir zaman diliminde benzer örneklerin olduğunu görmekteyiz⁴⁹. Smyrna⁵⁰, Sardes⁵¹, Olynthos⁵², Korinth⁵³ yerleşimlerden karşılaştırdığımız ok uçları, incelediğimiz buluntularla benzerlik göstermektedir. Mezar konteksti yardımıyla bu ok uçları MÖ 5. yüzyıl ikinci yarısı içerisine konulabilir.

MÖ 5. yüzyıl definleri içerisinde yer alan, M-62 mezarının gömü çukuru, kalan iskeletten anlaşıldığı üzere, anakaya zemine oturtulmuş, üzeri iki plaka ile kapatılmıştır. Hem iskelet yapısı hem de kapak boyutları bireyin çocuk / ergen olduğunu düşündürmektedir. Kafatası çevresine bırakılan lekythos (Fig. 9.7) ve sol kolun yanından gelen ağırşak (Fig. 9.6), kontekst olarak değerlendirilmiştir. Bodur tip sınıfında yer alan, tamamı siyah firnis ile kaplı olan lekythos, dışa çekik konik ağızlı, kısa boyunlu, geniş omuzlu, küresel alçak gövdeli geniş halka kaidelidir. Gövdesi dikey kaburga biçiminde plastik unsura sahip olup, boyundan çıkan ince şerit kulbu omuza bağlanmıştır. Bu tip kaburgalı lekythoslar, MÖ 5. yüzyılda görülmeye başlamıştır⁵⁴. İncelediğimiz buluntunun yakın benzerleri Atina depozitlerinde MÖ 5. yüzyıl son çeyreğine tarihlendirilmektedir⁵⁵. Eridanos Nekropolisi⁵⁶, Kerameikos Mezarlığı⁵⁷, Olynthos⁵⁸ ve Rodos'ta⁵⁹ mezar kontektstlerinden ele geçen kaburga gövdeli lekythoslar yakın tarih aralığını göstermektedir. Diğer gömü hediyesi ağırşak ise konik biçiminde olup, üstten ve alttan tek deliklidir⁶⁰.

Bu grupta yer alan diğer mezar ise oldukça sert anakaya yapısında, bir dikdörtgen çukur içerisinde gömüsü yapılan, üzeri dört plaka ile kapatılmış M-65 numaralı yetişkin mezarıdır. Kafatası çevresinden bulunan gümüş sikke (Fig. 9.11), mezarı Klasik Dönem (?) yerleştirmektedir⁶¹. MÖ 5. yüzyıl gömüleri içinde

⁴³ MÖ 5. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirilen benzer için bkz. Hafner 1951: 43, Taf. 34.2. Beldam Ressamına verilen MÖ 5. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirilen lekythos için bkz. Lo Porto 1969: 9, Taf. 17.2.

⁴⁴ Sparkes/Talcott 1970: 132.

⁴⁵ MÖ 430-420 aralığına tarihlendirilen, küçük kase grubunda değerlendirilen benzer için bkz. Sparkes/Talcott 1970: 297, Pl. 33, Fig. 9, No: 850.

⁴⁶ Kerameikos'da MÖ 5. yüzyıl sonu MÖ 4. yüzyıl başına tarihlendirilen mezar buluntusu için bkz. Kovacsovic 1990: Abb. 75.4, No: 22.13.

⁴⁷ Miletos'da benzer bir tip MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Voigtländer 1982: 157, Abb. 49, No: 326.

⁴⁸ Bu tipin ortaya çıkışı, kökeni ve gelişimi için bkz. Sulimirski 1954: 308.

⁴⁹ Üç kanatlı ok uçları MÖ 5. yüzyıldan itibaren Pers askeri sınıfında kullanılan bir saldırı aracıdır. Persepoliste bu tipin varlığının yanı sıra, yayılmacı ve istilacı Pers hareketlerinin sonucu Anadolu, Kıta Yunanistan, İtalya gibi geniş bir alanda yayılım göstermiştir.

⁵⁰ MÖ 4. yüzyıl sur duvarı önünden ele geçen, Pers saldırıları ile ilişkili ok uçları için bkz. Akar Tanrıver 2017: 86, Res. 6.

⁵¹ Tip 3a sınıfı olarak değerlendirilen ok uçları için bkz. Waldbaum 1983: 35, Pl. 3, No: 41.

⁵² Olynthos buluntuları MÖ 348'den önceye gitmemektedir. Tip F olarak gruplandırılan ok uçları için bkz. Robinson 1941: 397-405, Pl. 125-126, No: 2027-2096.

⁵³ Korinth'de ele geçen, MÖ 5. ve 4. yüzyıla tarihlendirilen benzerler için bkz. Davidson 1952: 200, Pl. 91, No: 1517-1519.

⁵⁴ Sparkes/Talcott 1970: 154.

⁵⁵ Atina Agorası'nda MÖ 430-420 dilimine tarihlendirilen benzer için bkz. Sparkes/Talcott 1970: 315, Pl. 38, No: 1131; MÖ 5. yüzyıl sonlarına tarihlendirilen bir başka benzer için bkz. Corbett 1949: 326, Pl. 91, No: 43.

⁵⁶ MÖ 430'a tarihlendirilen mezar buluntusu için bkz. Schlöb-Vierneisel 1966: 38, Beilage 38.5, No: 71 (HS 168).

⁵⁷ Knigge 2005: 141, Taf. 76 (MÖ 5. yüzyıl sonları).

⁵⁸ MÖ 4. yüzyıl 2. çeyreğinin sonuna verilen benzer için bkz. Robinson 1950: 244, Pl. 167, No: 409.

⁵⁹ MÖ 5. yüzyıl sonu MÖ 4. yüzyıl başına tarihlendirilen mezar buluntusu için bkz. Jacopi 1932: 186, Fig. 220, 14122.

⁶⁰ Benzerler için bkz. Davidson/Burr-Thompson 1943: 94-95, Fig. 143, No: 1-10 (Atina, MÖ 5. ve 4. yüzyıllar); Davidson 1952: 175, Fig. 78, No: 1218 (Korinth, MÖ 7. ve 6. yüzyıllar); Knigge 2005: 180, Taf. 107, No: 512 (Kerameikos); Voigtländer 1982: 169, Abb. 60, No: 415 (Miletos, MÖ 6. ve 5. yüzyıllar).

⁶¹ Sikkenin ön yüzünde sağa dönük kartal başı, arka yüzünde ise K ve Y monogramlarıyla birlikte kap (kymillion ? kyathos ?) darp edilmiştir. Bugüne değin, birçok sikke katalogunda söz konusu sikkenin benzeri yayınlanmamıştır. Kartal başının darp edildiği sikkeler MÖ 5. yüzyılda Kyme'de görülmektedir. Konuyla ilgili tartışma için bkz. Caccamo Caltabiano/Carroccio/Puglisi 2014:139-156. Samurlu Nekropolisi'nde aynı tipte bir mezar içerisinden bulunan bronz sikke MÖ 350 dolaylarına tarihlendirilmiştir. Bkz. Ürkmez 2014: 370, Res. 7. Ancak Samurlu Nekropolisi'nden bulunan bu sikke için gösterilen paralel örnekte ayakta duran bir kartal resmedilmiştir. Hem Samurlu hem de incelediğimiz sikke sağa dönük bir kartal başıdır. Samurlu Nekropolisin'deki sikkeyle benzer olarak karşılaştırılan sikke için bkz. SNG 1959: Taf. 51, No. 1625.

değerlendirebileceğimiz (?) son mezar ise M-51'dir. Bireyin bedeninin anakaya zemin üzerine yatırıldığı gömü, üzeri üç kireçtaşı plaka ile kapatılmıştır. Gömünün içerisinden doğrudan bir hediye gelmezken, kapak yanından bulunan piramidal formlu pişmiş toprak ağırlık, kontekst olarak değerlendirilmiştir (Fig. 9.8). Çok sağlıklı gözükmesi de söz konusu ağırlık üzerinden bir tarihlendirme yapmaya çalışarak bu mezarı MÖ 5. yüzyıl mezarları içerisine sokabiliriz⁶².

MÖ 4. Yüzyıl Gömüleri

Bu döneme tarihlendirilen ilk mezar (M-34), gömü kontekstinde tek kulplu kap ile temsil edilen bir çocuk mezarıdır. Nekropolisin kolay parçalanabilen taş yapısı avantaja çevrilerek, bir çocuk bedeni sığacak biçimde mezarın teknesi oluşturulmuştur. Kapağa dair bir veri ele geçmemesi, üzerinin nasıl örtüldüğüne dair bilgiyi eksik bırakırken, keza iskeletinde yok olmuş olması, cinsiyet ve yaş üzerine varsayımları da yok etmektedir. Gömü hediyesi olan kabın ağzı kırık olup, gövde ortasına etek biçimli genişleyerek kaideye daralmaktadır (Fig. 9.9). Yüksek ve yuvarlak kaideli, ağızdan gövdeye bağlanan tek kulpludur. Yüzeyi oldukça tahrip olan mezar hediyesi hamur ve form özellikler ile yerel üretim izlenimi uyandırmaktadır. Olynthos'da MÖ 4. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirilen ve lagynos olarak değerlendirilen buluntuyla benzerlik göstermektedir⁶³. MÖ 4. yüzyıl gömüleri arasındaki diğer mezar ise yetişkin bir birey için defini yapılan M-56 mezarıdır. Ölen kişinin bedeni sert bir zemine bırakılırken, üzeri beş plaka ile kapatılmıştır. Üzerinde yer yer dökülmeler görülse de tamamı siyah firnis ile kaplanmış lekythos mezar içerisinden bulunmuştur (Fig. 9.10). MÖ 4. yüzyılda baskın bir üretim formu olan bodur tipli lekythos, dışa çekik konik ağız, dar silindirik boyun, geniş omuz, kaideye daralan küresel alçak gövde, dışa çekik düz kaide, boyundan omuza bağlanan dikey tek kulp özelliklerine sahiptir. Gömüye bırakılan tek hediye olan buluntu, mezarı MÖ 4. yüzyıl ikinci çeyreğine tarihlendirmektedir⁶⁴.

⁶² Halae Akropolisi'nden benzerler için bkz. Goldman 1940: 509, Fig. 255-6; MÖ 4. yüzyıl sonlarına kadar devam eden Atina örneği için bkz. Thompson 1934: 337, Fig. 17, B-13; MÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen Atina örneklerine bkz. Boulter 1953: 111, Pl. 41, No: 183; MÖ 5. yüzyıla verilen Ilios örnekleri için bkz. Wallrodt 2012: 189, Pl. 2, No: 13.

⁶³ Robinson 1950: 253, Pl. 245, No: 446.

⁶⁴ Olynthos'da mezar kontekstinden bulunan ve MÖ 4. yüzyıl ikinci çeyreğine tarihlendirilen benzer için bkz. Robinson 1950: 243, Pl. 167, No: 403; Eridanos Nekropolisinde MÖ 4. yüzyıl ilk çeyreği ortalarına verilen lekythos için bkz. Schlörb-Vierneisel 1966: 66, Beilage 38.5, No: 123 (HS 122). Aynı nekropoliste MÖ 4. yüzyıl ikinci çeyreği başlarına tarihlendirilen başka bir lekythos için bkz. Schlörb-Vierneisel 1966: 68, Beilage 46.6, No: 128 (hS 99). Kerameikos Nekropolisinde MÖ 360-350 yıllarına tarihlendirilen benzer örnek için bkz. Kovacsovic 1990: 17, Taf. 30.1, No: 16.3, MÖ

MÖ 4. Yüzyıl Sonu MÖ 3. Yüzyıl Başı Gömüleri

Bu dönem mezarlarının tarihlendirilmesinde, MÖ 4. yüzyıl ortalarından itibaren ortaya çıkmaya başlayan ve Hellenistik, Roma Dönemlerinde revaçta olan unguentariumlar ön plana çıkmaktadır. Bu grup içerisindeki en erken gömü, dört adet kireçtaşı plaka ile kapatılmış ve oyulmuş anakaya zemin üzerine defnedilmiş M-42 mezarıdır. Gömü konteksti, bir unguentarium ve oldukça tahrip olmuş aynaya ait parçalar ile temsil edilmektedir. 12 numaralı unguentarium (Fig. 9.12) dışa çekik yuvarlatılmış ağızlı, uzun silindirik boyunlu, geniş omuzlu, kısa şişkin gövdeli, hafif dışa çıkık düz kaidelidir. Form özellikleriyle farklılık yaratan buluntu, MÖ 4. yüzyıl ortalarına kadar unguentariumlardan önce gömü hediyesi olarak tercih edilen lekythos formuna benzerlikler taşımaktadır. Atina'da kulpsuz küçük minyatür şişe biçimindeki ilk unguentarium örnekleri, erken Cypriot amphoralarına benzeyen karınlı amphora formuna dayandırılmaktadır⁶⁵. Ancak yaygın bir moda etkisi ve popüler kullanım ile birlikte, birçok merkezde yerel üretimlerinin olması nedeniyle unguentariumların form kökeni, çıkış yeri hala tartışılmaya devam etmektedir. Söz konusu örneğimiz, formdan da anlaşılacağı üzere lekythosların yerini alan erken unguentariumlardan biri olarak değerlendirilebilir⁶⁶. Kyme İDÇ Nekropolisinde MÖ 4. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirilen bodur lekythos formuna benzeyen ancak kulpsuz olan bir gömü hediyesi de bu tip içinde yer alabilir⁶⁷. Mezar, söz konusu unguentarium yardımıyla MÖ 4. yüzyıl son çeyreğine tarihlendirilebilir⁶⁸.

4. yüzyıl ortasına verilen başka bir örnek için bkz. Kovacsovic 1990: 43, Taf. 40.5, No: 36.1. Teos Batı Nekropolisinde bir kremasyon mezardan bulunan, MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen lekythos form bakımından karşılaştırmak için bkz. Foça 2018b: 151, Fig. 18.

⁶⁵ Rotroff 1997: 177. Konuyla ilgili tartışma için bkz. Rotroff 1984: 258. Atina Agorası'nda siyah firnisli minyatür şişe formundaki erken unguentariumlar için bkz. Sparkes/Talcott 1970: 340, Pl. 63, No: 1491; Rotroff 1997: 178, Fig. 72, Pl. 85, No: 1163-1167.

⁶⁶ Özden Ürkmez, Kyme Samurlu Nekropolisinde, kireçtaşı plaka kapaklı bir mezar içerisinden bulunan benzer bir unguentarium üzerinden yaptığı değerlendirmede *lekythoid unguentarium* ismini kullanmıştır. Ürkmez 2014: 345, dipnot 9.

⁶⁷ Foça 2018a: 149, Çiz. 1.2, Lev. 2.2.

⁶⁸ Atina Agorası'nda Kategori 1 (MÖ 310-275) sınıfında yer alan ve küçük unguentariumlar arasında değerlendirilen, MÖ 3. yüzyıl ilk yarısına ait kontekst içerisinden gelen benzer örnek için bkz. Rotroff 2006: 289, Fig. 62, Pl. 52, No: 407; MÖ 4. yüzyıl sonuna verilen, şişe olarak sınıflandırılan benzer için bkz. Guz-Zilberstein 1995: 304, Fig. 6.26, No: 4; Tel Anafa'da MÖ 300-250 kontekstinden gelen bir unguentarium için bkz. Berlin 1997: 62, Pl. 12, 75, PW 78; Atina'da MÖ 4. yüzyıl sonlarına ait bir mezar buluntusu benzer için bkz. Mc Fadden 1946: 480, Pl. XLI, No: 68; Eridanos Nekropolisinden MÖ 4. yüzyıl sonlarına verilen bir gömüye bırakılan unguentarium için bkz. Schlörb-Vierneisel 1966: 87-88, Beilage 53.6, 150 (hS7).

M-42 mezarının ardından, M-39, M-61 ve M-41 numaralı mezarları incelediğimizde tümünü kronolojik olarak aynı zaman dilimine verebiliriz. Her üç mezar için de defin uygulaması aynı olup, M-61 için gömü çukuru olarak anakaya içerisinde tekne oluşturulmuştur. Çukurların üzeri kireçtaşı plakalar ile örtülerek mezarlar tamamlanmıştır. Buluntu kontekstlerinde yer alan unguentariumlar, bu üç gömüyü MÖ 4. yüzyıl sonu MÖ 3. yüzyıl başına yerleştirmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi, MÖ 4. yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkan unguentariumların büyük ya da küçük kategoride olsun ortak form özelliği kısa boyun, ovoid gövde ve kaideye geçişin ayaksız olmasıdır. Fusiform⁶⁹ (iğ) sınıfındaki bu örneklerin gelişiminde, MÖ 4. yüzyıl sonundan itibaren MÖ 3. yüzyıl boyunca temel olarak iğ formuna dönüşümün izlendiği görülmektedir. Bu forma dönüşümün ilk izleri ovoid gövdede daralma (kapasitede azalma) ve kaideye geçişte ayak kısmının ortaya çıkışı ile temsil edilmektedir. Bu değişimin net görüldüğü ilk örnek olan M-39 kontekstindeki 13 numaralı unguentariumda ayak kısmının hafifçe belirmesi ve ovoid gövdenin daralması, mezarı MÖ 4. yüzyıl sonlarına MÖ 3. yüzyıl başlarına tarihlendirmektedir⁷⁰ (Fig. 9.13). Kireçtaşından yapılmış dört plaka kapakla üzeri örtülen M-41 gömü kontekstine ait unguentariumda ise temel form uzamaya başlarken, kaide ile gövde arasındaki ayak kısmında belirginlik ön plana çıkmaktadır⁷¹ (Fig. 10.16). Söz konusu unguentarium ile birlikte bir bronz ayna (Fig. 10.15) ve bir pişmiş toprak olpede (Fig. 10.17) ele geçmiştir. Kafatasının hemen üzerinde bulunan ayna, disk formunda, düz ve kenarları bir yüzde hafifçe içe kalınca kıvrılmış biçimdedir. Tam ortasında içe içe geçen üç daire ile bir yuvarlak dekorasyon oluşturulmuştur. Bu dekoratif şemaya sahip aynaları MÖ 4. yüzyıl sonlarında birçok yerde görmekteyiz⁷². Gömü içinde bulunan son

buluntu ise iskeletin batısında saptanan olpedir. Ağzı noksan mezar hediyesi, prizmal gövdeli, içe dönük düz kaideli, ağızdan başlayıp, gövdeye bağlanan yüksek tek kulpludur⁷³. Unguentarium konteksti ile tarihlendirilen M-61 mezarının 14 numaralı gömü hediyesi (Fig. 9.14) ise şişkin ama armudi biçime dönüşen gövdesi ve ortaya çıkan ayak kısmıyla MÖ 4. yüzyıl sonu MÖ 3. yüzyıl başına tarihlendirilmelidir⁷⁴.

Bu gömü grubuna yerleştirdiğimiz M-40 mezarı, inhumasyon geleneğinde hazırlanmış, gömü çukuru anakaya oyularak yapılmış ve beş kireçtaşı plaka ile örtülmüştür. İskeletin yakınından ele geçen 18 numaralı pişmiş toprak alabastron (Fig. 10.18), hafif dışa çekik ince ağız kenarlı, kısa boyunlu, hafif şişkin silindirik biçimli gövdeye sahip, yuvarlak diplidir. Alabastronlar, Kyme Nekropolislerinde mezar hediyesi olarak sıklıkla başvuru bir grup değildir. Alabasterden yapılmış alabastronlar MÖ 7. yüzyıldan MÖ 4. yüzyıla değin Yunan coğrafyasında doğu etkili bir ürün olarak kullanılmıştır⁷⁵. Özellikle Sardes'te, önemli kişiler ya da yöneticiler için yapılmış tümülüs mezarlarda bu tipte alabastronlar sıklıkla ele geçen bir mezar hediyesidir⁷⁶. Hellenistik Dönem ortalarından itibaren ise pişmiş topraktan üretilmiş alabastronların Batı Anadolu'da Miletos⁷⁷, Teos⁷⁸, Mylasa⁷⁹ gibi merkezlerin nekropolislerinde gömülere bırakıldığını bilmekteyiz⁸⁰. Uzun yüzyıllar form değişimine uğramayan alabastronların tarihlendirmesi beraberinde başka bir gömü hediyesi olmadan oldukça zordur. Kyme buluntusunu benzerleriyle karşılaştırılması ile MÖ 4. yüzyıl sonu MÖ 3. yüzyıl başına tarihlendirebiliriz⁸¹.

Vatin/Bezerra de Meneses 1970: Pl. 42, D-43.

⁷³ Benzer için bkz. Mustilli 1942: 73, Fig. 114.

⁷⁴ Yakın forma sahip unguentariumlar için bkz. Rotroff 2006: 289, Fig. 62, Pl. 52, No: 409 (MÖ 310-275); Blegen/Palmer/Young 1964: 291, Pl. 76, No: 491-11 (MÖ 3. yüzyıl başı); Rotroff/Oliver Jr. 2003: 69, Pl. 13, No: 253 (MÖ 3. yüzyıl ilk yarısı); Knigge 1976: 185, Taf. 96.1, No: E 86-1; Drougou/Touratsoglou 1998: 97, Pl. 65, II 2157; Smetana-Scherrer 1982: 88, Taf. 55, No: 702 (MÖ 4. yüzyıl sonları).

⁷⁵ Alabaster alabastronlar üzerinden köken ve yayılım için bkz. Roosevelt 2008: 285-297.

⁷⁶ Roosevelt 2008: 91.

⁷⁷ Forbeck 1998: 1 ve sonrası.

⁷⁸ Foça 2018b: 151.

⁷⁹ Kızıl 2009: 412.

⁸⁰ Kıbrıs'ta Salamis'in son kralı Nikokreon'a kenotaph olarak yaptırılan tümülüs mezardan çok sayıda pişmiş toprak alabastronun ele geçmesi, alabastronun statü bakımından gücünü ortaya koymaktadır. Karageorghis 1969: 156, Pl. XIV.

⁸¹ Benzer örnekler için bkz. Kızıl 2009: 446, Res. 110 (Geç Klasik-Erken Hellenistik); Forbeck 1998: 346, Taf. 271.4, KT 13.1 (MÖ 4. yüzyıl sonu, MÖ 3. yüzyıl başı), 397, Taf. 395.2, KT 65.2 (MÖ 4. yüzyıl sonu MÖ 3. yüzyıl başı); Kovacovics 1990: 46, Taf. 41.8, No: 43, 1-4 (MÖ 4. yüzyıl sonu); Rotroff/Oliver Jr. 2003: 70-71, Pl. 45, No: 266-274 (MÖ 3. yüzyıl başlarından sonraya gidemez); Hägg/Fossey 1980: 94-95, Fig. 106, No: 2-6, Fig. 107, No: 2-6 (MÖ 4. yüzyıl sonu MÖ 3.

⁶⁹ Anderson-Stajonavic 1987: 106.

⁷⁰ Benzer örnekler için bkz. Rotroff 2006: 290, Fig. 62, Pl. 52, No: 418 (MÖ 3. yüzyıl ilk çeyreği); Blegen/Palmer/Young 1964: 291, Pl. 76, No: 491.11 (MÖ Erken 3. yüzyıl); Knigge 1976: 185, Taf. 96.1, E 85 (MÖ 4. yüzyıl son çeyreği); Tuluk-Von Graeve 1999: 129, Abb. 2, Kat. Nr. 2 (MÖ 4. yüzyıl sonu); Metzger 1998: 220, Abb. 244, No: 430 (MÖ 3. yüzyıl başı); Hürmüzlü 2004: 89, Fig. 23 (MÖ 4. yüzyıl sonları).

⁷¹ Paralel örnekler için bkz. Rotroff 2006: 290, Fig. 62, Pl. 52, No: 418 (MÖ 300-200); Schlörb-Vierneisel 1966: 124, Beilage 76.2, No: 221.5 (MÖ 3. yüzyıl başı); Bucovală 1967: 22, 11-c (MÖ 4. yüzyıl sonu 3. yüzyıl başı); Smetana-Scherrer 1982: 88, Taf. 56, No: 705 (MÖ 3. yüzyıl başı).

⁷² Kerameikos'da MÖ 360-350 tarihli bir mezardan ele geçen benzer için bkz. Kovacovics 1990: n17, Taf. 30.4, No: 16.7; Olynthos'da, sikke ve bir seramik kap ile birlikte MÖ 4. yüzyıl başlarına tarihlendirilen benzer ayna için bkz. Robinson 1941: 172, Pl. XXXI, No: 516; Samothrake'de MÖ 325-300 arasına tarihlendirilen ayna için bkz. Dusenbery 1998: 1029, 1031, S124-5; Argos'da unguentariumlar yardımıyla MÖ 2. yüzyıl 2. yarısına tarihlendirilen bir mezardan bulunan benzer için bkz. Bruneau 1970: 462, Fig. 59, No: 58.1; Delos'da Komedyanlar Evi'nde bu tipteki bir ayna ile karşılaştırmak için bkz. Bruneau/

Bu dönem gömüleri arasında değerlendirilen M-55 ve M-47 numaralı mezarlar çatı kiremidi tipinde olup, ölen bireyler M-55'de anakaya, M-47'de toprağa defin edilmiştir. Her iki mezar içerisinden de doğrudan tarih verebilecek kontekstler bulunamamıştır. M-55 mezarı bronz bir ayna (Fig. 10.19) ve oldukça dağılmış, profil vermeyen bir unguentarium ile temsil edilmektedir. Mezar kontekstindeki ayna disk formlu, düz zeminli, kenarları kalın ve iç bükey biçimlidir. Mezarı tek başına tarihlendiren bir buluntu olması nedeniyle MÖ 4. ve MÖ 3. yüzyıl olarak söyleyebiliriz⁸². M-47 mezarı içerisinden gelen ağırlık (Fig. 10.20) ise piramidal formda olup, üst kısmı düz, köşeleri yuvarlatılmış, düz oturma düzlemlili, tek deliklidir. Form özelliklerinin değişmemesini, uzun yıllar aynı biçimini korumasını ve yerel üretimlerinin yoğun olmasını göz önünde bulundurarak MÖ 4. yüzyıl ve sonrasına buluntuyu tarihlendirebiliriz⁸³.

Bu grubun son mezarı ise MÖ 3. yüzyıl ortasına tarihlendirilen, anakaya içerisinde oval bir çukura defnedilen ve üzeri tek plaka ile kapatılan M-54'dür. Mezar kontekstine baktığımızda pelvisin hemen yanından bulunan kandil (Fig. 10.21) tarihlendirmede referans sağlamaktadır. Çok nadirde olsa kandillerin mezarlara bırakıldığı bilinirken, bazen dışından bazen de doğrudan kontekst içerisinden bu aydınlanma aracı ele geçmektedir⁸⁴. Buluntu, geniş diskus deliğine sahip olup, gövde ortasında tek tutamak, öne doğru uzatılmış fitil deliği, içe çökük kısa yuvarlak kaidelidir. Mezarı da doğrudan tarihlemesi açısından kandili MÖ 3. yüzyıl ortalarına ve sonrasına verebiliriz⁸⁵. Ayrıca mezar içerisinden dağınık metal parçalarının (kurşun, bronz) bulunduğunu belirtmek isteriz.

MÖ 2. Yüzyıl Gömüleri

Alan içerisinde ortaya çıkarılan iki mezar, bu grup gömüleri arasında değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki, boyutu itibarıyla bir çocuk için yaptırılan, ölen kişinin anakaya içerisinde bir gömü çukuruna defin edildiği M-33 mezarıdır. İskeletin yok olması ve kapağa dair izlerin bulunamaması mezar

için soru işaretleri getirmektedir⁸⁶. Gömü hediyesi olarak iğ formlu bir unguentarium (Fig. 10.22) bulunurken hem çukur içerisinden hem de dışarısından gelen kırık seramik parçaları tespit edilmiştir⁸⁷. Bu mezarın tarihlendirmesinde başvurduğumuz unguentarium ağız ve boyundan kırıktır. İğ biçimli gövdesi, uzun ayak kısmı ve dışa çekik düz kaidesi ile MÖ 2. yüzyıl ikinci yarısına tarihlendirilmektedir⁸⁸. Bu dönem unguentariumlarında görülen kapasite bakımından azalma, boyun ve ayağın orantılı uzunluğu M-33 örneğinde belirgindir. Bu grup arasındaki ikinci ve son mezar ise çatı kiremidi tipinde yapılmış olan M-48 numaralı mezarıdır. Ölen bireyin doğrudan toprağa defin edildiği mezarın kontekstinde bir unguentarium (Fig. 10.23) ve bir bronz yüzük (Fig. 10.24) ele geçmiştir. M-33 buluntusu gibi MÖ 2. yüzyıl özellikleri gösteren unguentarium, dışa çekik, sarkık, kalın ağızlı, uzun silindirik boyunlu, hafif şişkin gövdeli, kısa ayaklı, dışa taşkın düz kaidelidir⁸⁹. Kontekst içerisinde yer alan diğer buluntu ise bronz yüzüktür⁹⁰.

DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada incelediğimiz parsel, Kyme Antik Kenti'nin yaklaşık 1 km güneyinde yer almaktadır. Kentin Güney Nekropolisi'nin içine giren alan, Batı Liman Nekropolisi olarak isimlendirilen ve kazısı yapılan geniş bir mezarlık alanın, üst yamaçlarındaki bir grup mezarın değerlendirilmesidir. Topografik açıdan bakıldığında, Kyme İDÇ Nekropolisinin yer aldığı tepenin batı yamaçları incelediğimiz mezarların konumunu göstermektedir. Bu nedenle bazı noktalarda İDÇ Nekropolisi ile karşılaştırmalar yapmak önemlidir. Özellikle bu tepeye baktığımızda, İDÇ Nekropolisinin lokalize edildiği yamaçların jeomorfolojik yapısı kolay kazılabilir iken, incelediğimiz mezarların bulunduğu yamaçlar anakaya kütlelerinin işlenmesiyle oluşturulmuştur. Parseldeki mezarları kronolojik olarak değerlendirdiğimizde, MÖ 5. yüzyıl ortası ve sonrasına tarihlendirilen kireçtaşı plaka kapaklı inhumasyon

yüzyıl başı).

⁸² Olynthos'ta, palmetli lekythos ile birlikte MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen bir mezardan gelen, Tip III sınıftaki ayna için bkz. Robinson 1941: 171,172, Pl XXXI, No: 515; Boulter 1963: 129, Pl. 53, T-3; Baykan 2015: 44, Figs. 3, M. 09-139 (MÖ 4. ve 3. yüzyıllar); Bishop 1992: 150, Abb. 1, Taf. 24.1 (MÖ 4. yüzyıl).

⁸³ Benzerler için bkz. Aydoğmuş 2017: 233-234, Fig. 4-5, Kat. No: 1 (Klasik Dönem sonu Hellenistik Dönem başı); Davidson/Burr-Thompson 1943: 80, 84; Fig. 32, No: 52 (MÖ 425-325); Kovacovics 1990: Taf. 38.4, 30.11 (MÖ 4. yüzyıl ikinci çeyreği).

⁸⁴ Kandillerin burun deliklerinin çevresinde yanıklar görülmesi, gömülme esnasında ya da ölü yemeğinin yenmesi sırasında gibi nedenlerle kullanılıp bırakılması olarak açıklanabilir.

⁸⁵ Benzerler için bkz. Kassab-Tezgör/Sezer 1995: 83, No: 208; Howland 1958: 100-101, Pl. 15, 24, 41, No: 430.

⁸⁶ Gömü çukurunun üzerinin kireçtaşı plaka kapaklarla kapatılmış olması, alandaki örneklerle karşılaştırıldığında muhtemel gözükmektedir.

⁸⁷ Çok sayıda seramik parçasının gelmiş olması, ölüm yemeğinin yenildikten sonra mezar içerisine atılmasıyla ilişkilendirilebilir. Ancak mezarın kapaklarının bulunamaması bu duruma da şüphe ile yaklaşılmasına neden olmaktadır.

⁸⁸ Atina Agorası'nda Kategori 5 sınıfında (MÖ 180-100) değerlendirilen, konteksti MÖ 140 öncesine verilen benzer için bkz. Rotroff 2006: 292, Fig. 64, No: 449; Metropolis'te çok yakın bir unguentarium MÖ 2. yüzyıl ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Bkz. Gürlü 1994: 187-188, Çiz. 40, Lev. 30, No: 145. Kerameikos Mezarlığı'nda MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen unguentarium için bkz. Knigge 1976: 187, Taf. 97.1, E 106.1; MÖ 2. yüzyıl ikinci yarısına verilen benzer için bkz. Hägg/Fossey 1980: 51, Fig. 37 a-b.

⁸⁹ Paralel örnekler için bkz. Bruneau/Vatin/Bezerra de Meneses 1970: Pl. 46, D-57; Rotroff 2006: Pl. 54, Fig. 66, No: 496.

⁹⁰ Benzer örnekler için bkz. Raubitschek 1998: 62, Pl. 38, No: 227 (Arkaik Dönem); Boardman 1967: 212-213, Fig. 139, No: 256 (MÖ 7. yüzyıl); Waldemar 1938: 317, Fig. 415, A102.

gömüler en erken mezarlardır. Diğer nekropolislerde bu tip daha geçe tarihlendirilmiş olmasına rağmen, Batı Liman Nekropolisi'nde bu tarihi daha erkene çektiğimizi söyleyebiliriz. En yoğun grup MÖ 4. yüzyıl ve MÖ 3. yüzyıl başlarına tarihlendirilen gömülerle temsil edilirken, MÖ 2. yüzyıl ortalarında sınırlı da olsa nekropolisin kullanımı devam etmiştir. Ölen bireylerin tümü inhumasyon geleneğinde defin edilirken, mezar teknelerinin oluşturulmasında iki farklı yöntem izlenmiştir. İlki anakayanın oyularak diğeri ise toprak içerisinde kazılarak. Üzerlerinin kapatılmasında ise tipolojik sınıflandırmayı da belirten kireçtaşı plaka kapaklar ve çatı kiremitleri kullanılmıştır. Özellikle mezarların tipolojik olarak İDÇ Nekropolisi'nde ortaya çıkan mezar tipleriyle karşılaştırılması gerekmektedir. İDÇ Nekropolisi'nde en baskın grubu oluşturan kireçtaşı plaka kapaklı mezarların burada da görülmesi mezar teknesi ya da çukuru seçiminde arazinin şartlarına uyum sağlayarak kullanıldığını göstermektedir. Bölge üzerinde çalışmalar yapan araştırmacılar bu tip mezarların isimlendirilmesi konusunda farklı öneriler getirmişlerdir. Ancak incelediğimiz alanı farklı kılan durum mezar teknesi olarak anakayanın da kullanılmasıdır. Özellikle K. Yağız'ın İDÇ Nekropolisi örneklerini baz alarak önerdiği Basit Sanduka ismi bu tip için uygun olmayabilir⁹¹. Keza çatı kiremidi mezarlar için de aynı durum söz konusudur.

Buluntu kontekstlerini göz önüne aldığımızda, sınırlı mezar sayısı üzerinden bir ekonomik ya da sosyolojik değerlendirme mümkün değildir ancak Kyme ile ilgili yayınlanmış diğer nekropolislerdeki benzer buluntu kombinasyonlarını Batı Liman Nekropolisi'nde de görmekteyiz. Bu durumda MÖ 5. ve 4. yüzyıllarda lekythoslar gömü hediyesiyle temsil edilirken MÖ 4. yüzyıl son çeyreğinden itibaren MÖ 2 yüzyıl içlerine kadar unguentariumların ağırlık merkezinde olduğunu söyleyebiliriz. Hatta 12 numaralı unguentariumun bir geçiş formu olarak değerlendirilmesi unguentariumların kökeni üzerine yapılan tartışmalara da katkı sağlayacaktır. Bunun yanında gömü hediyeğinde bir değişim görülürken, mezar tipolojisinde değişikliğe uğramadan devam ettiğini ifade etmeliyiz. Özellikle İDÇ Nekropolisi'nde de benzer durumun olduğunu söyleyebiliriz⁹². Bu çalışmada incelediğimiz Batı Liman Nekropolisi Klasik ve Hellenistik Dönem mezarları, nekropoliste yapılmış kazıların çok küçük bir kısmına ışık tutmaktadır. İlerleyen yıllarda Batı Liman Nekropolisi'nde kazısı yapılmış alanların yayınlanması, kentin ölü gömme gelenekleri üzerine önemli katkılar sunacaktır.

⁹¹ Yağız 2012: 305. Her iki nekropolisteki mezarları karşılaştırdığımızda bireyin defin edildiği çukurlar farklılık göstermektedir. Tipolojik olarak bir sınıflandırma yaparsak her ikisi de kapatılan plakalar bağlamında aynı tip içerisinde değerlendirilebilir.

⁹² Ekip üyesi olarak yer aldığım İDÇ Nekropolisi kazılarında lekythos ve unguentarium gibi kapların yanında bronz aynaların revaçta olduğunu söyleyebiliriz.

KATALOG

1. Lekythos (Fig. 8.1, Fig. 9.1). M-59. h: 17.6 cm, A.Ç: 3.9 cm, K.Ç: 4.5 cm. Hamur Rengi: 7.5 YR 7/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 7.5 YR 7/8 Reddish Yellow, Firnis Rengi: 5 YR 2.5/1 Black, Ek Boya: 5 YR 2.5/1 Black. Dışa çekik konik ağız, silindirik boyun, keskin omuz, kaideye daralan silindirik gövde, düz kaide. Ağız altından omuza bağlanan dikey tek kulp.

2. Kase (Fig. 8.2, Fig. 9.2). M-59. h: 1.7 cm, A.Ç: 5.6 cm, K.Ç: 4 cm. Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6 Light Red, Astar Rengi: 2.5 YR 5/8 Red, Firnis Rengi: 5 YR 2.5/1 Black. Yuvarlatılmış içe çekik geniş ağız, alçak geniş gövde, dış bükey alçak halka kaide.

3. Bronz Ok Ucu (Fig. 9.3). M-59. U: 3.4 cm, G: 1.2 cm. Baklava biçimli, üç bıçaklı (kanatlı), kısa soketli.

4. Bronz Ok Ucu (Fig. 9.4). M-59. U: 3.3 cm, G: 1.1 cm. Baklava biçimli, üç bıçaklı (kanatlı), kısa soketli.

5. Bronz Ok Ucu (Fig. 9.5). M-59. U: 3 cm, G: 1.1 cm. Baklava biçimli, üç bıçaklı (kanatlı), kısa soketli.

6. Ağırşak (Fig. 9.6). M-62. h: 2.2 cm, G: 2.5 cm. Hamur Rengi: 5 YR 7/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 7.5 YR 7/8 Reddish Yellow. Konik biçimli, üst ve alttan delikli.

7. Lekythos (Fig. 8.7, Fig. 9.7). M-62. h: 7.4 cm, A.Ç: 2.7 cm, K.Ç: 3.3 cm. Hamur Rengi: 5 YR 6/6 Reddish Yellow, Astar Rengi: 7.5 YR, Firnis Rengi: 10 YR 2/1 Black. Dışa çekik konik ağız, kısa boyun, geniş omuz, küresel alçak gövde, geniş halka kaide. Boyundan çıkan ince şerit kulp omuza bağlanmıştır.

8. Ağırlık (Fig. 9.8). M-51. h: 4.9 cm, G: 4.1 cm. Hamur Rengi: 2.5 YR 7/8 Light Red. Piramidal biçimli, tek delikli.

9. Tek Kulplu Kap (Fig. 9.9). M-34. h: 6.1 cm, A.Ç:-, K.Ç: 3.1 cm. Hamur Rengi: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 5 YR 6/8 Reddish Yellow. Ağız kırık. Ortaya etek biçimli genişleyen, kaideye daralan gövde, yüksek kaide. Ağızdan başlayıp gövdeye bağlanan tek yüksek kulp.

10. Lekythos (Fig. 8.10, Fig. 9.10). M-56. h: 7.6 cm, A.Ç: 2.6 cm, K.Ç: 4.5 cm. Hamur Rengi: 5 YR 5/8 Yellowish Red, Astar Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red, Firnis Rengi: 7.5 YR 2.5/1 Black. Dışa çekik konik ağız, dar silindirik boyun, geniş omuz, kaideye daralan küresel alçak gövde, dışa çekik düz kaide. Boyundan omuza bağlanan dikey tek kulp.

11. Gümüş Sikke (Fig. 9.11). M-65. R: 1.1 cm. Ön Yüz: Sağa dönük kartal başı. Arka Yüz: Kap (kymillion? kyathos?) ile K ve Y monogramları.

12. Unguentarium (Fig. 9.12). M-42. h: 7 cm, A.Ç: 2.1 cm, K.Ç: 2.3 cm. Hamur Rengi: 10 R 6/8 Light Red, Astar Rengi: 2.5 YR 7/3 Light Reddish Brown. Dışa çekik ağızlı, uzun silindirik boyunlu, hafif şişkin gövdeli, dışa taşkın düz kaidelidir.

13. Unguentarium (Fig. 9.13). M-39. h: 9.9 cm, A.Ç: 2.2 cm, K.Ç: 2.3 cm. Hamur Rengi: 10 R 6/8 Light Red, Astar Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red. Dışa çekik kalın ağızlı, uzun silindirik boyunlu, hafif şişkin gövdeli, kısa ayaklı, dışa taşkın düz kaidelidir.

14. Unguentarium (Fig. 9.14). M-61. h: 8.2 cm, A.Ç:-, K.Ç: 1.9 cm. Hamur Rengi: 2.5 YR 7/8 Light Red, Astar Rengi: 7.5 YR 8/6 Reddish Yellow. Ağız ve boyun kırık. Ovoid dar gövdeli, hafif uzun ayaklı, dışa çekik düz yuvarlak kaideli.

15. Bronz Ayna (Fig. 10.15). M-41. R: 9.2 cm, Kalınlık: 0.5 cm. Disk formu, düz zeminli, kenarları kalın ve iç bükey biçimlidir.

16. Unguentarium (Fig. 10.16). M-41. h: 13.2 cm, A.Ç: 2.3 cm, K.Ç: 2 cm. Hamur Rengi: 10 YR 5/8 Yellowish Brown, Astar Rengi: 10 R 6/8 Light Red. Dışa çekik ağızlı, kısa silindirik boyunlu, hafif şişkin gövdeli, dışa taşkın düz kaidelidir.

17. Olpe (Fig. 10.17). M-41. h: 4.9 cm, A.Ç:-, K.Ç: 1.2 cm. Hamur Rengi: 2.5 YR 6/8 Light Red Astar Rengi: 2.5 YR 5/8 Red. Ağız kısmı kırıktır. Prizmal gövdeli, içe dönük düz kaideli. Ağızdan başlayıp, gövdeye bağlanan yüksek tek kulplu.

18. Alabastron (Fig. 10.18). M-40. h: 13.5 cm, A.Ç: 2.3 cm. Hamur Rengi: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2.5 YR 5/8 Red. Hafif dışa çekik ince ağız kenarlı, kısa boyun, hafif şişkin silindirik biçimli gövde, yuvarlak dipli.

19. Bronz Ayna (Fig. 10.19). M-55. R: 9.3 cm, Kalınlık: 0.4 cm. Disk formu, düz zeminli, kenarları kalın ve iç bükey biçimlidir.

20. Ağırlık (Fig. 10.20). M-47. h: 7.2 cm, G: 3.3 cm. Hamur Rengi: 7.5 YR 7/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 5 YR 6/8 Reddish Yellow. Piramidal biçimli, tek delikli.

21. Kandil (Fig. 10.21). M-54. h: 3 cm, U: 8.5 cm, G: 5.6 cm. Hamur Rengi: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2.5 YR 7/8 Light Red, Firnis Rengi: 7.5 YR 3/3 Dark Brown. Geniş diskus deliği. Gövde ortasında tek

tutamak, öne doğru uzatılmış fitil deliği, içe çökük kısa yuvarlak kaide.

22. Unguentarium (Fig. 10.22). M-33. h: 6.1 cm, A.Ç:-, K.Ç: 1.3 cm. Hamur Rengi: 5 YR 6/8 Reddish Yellow, Astar Rengi: 2.5 YR 5/8 Red. Ağız ve boyun kırık. İç biçimli gövde, uzun ayak, dışa çekik düz kaide.

23. Unguentarium (Fig. 10.23). M-48. h: 8.7 cm, A.Ç: 2.4 cm, K.Ç: 2.1 cm. Hamur Rengi: 10 YR 6/8 Brownish Yellow, Astar Rengi: 5 YR 5/8 Yellowish Red. Dışa çekik, sarkık, kalın ağızlı, uzun silindirik boyunlu, hafif şişkin gövdeli, kısa ayaklı, dışa taşkın düz kaidelidir.

24. Bronz Yüzük (Fig. 10.24). M-48. G: 2.6 cm. Yuvarlak formda, iç içe geçmiş sarmal örgülü.

KAYNAKÇA

AKAR TANRIVER, D. S. 2017.

“Eski Smyrna’da Savaşlar, Silahlar ve Askeri Teçhizatlar”, *Arkeoloji ve Sanat* 156: 77-92.

ANDERSON-STOJANOVIC, V. 1987.

“The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria”, *American Journal of Archaeology* 91/1: 105-122.

ATICI, M. / KARAKAŞ, G. 2013.

“Kyme Doğu Nekropolü (İzmir İli, Aliğa İlçesi, Samurlu Köyü, 877 ve 879 Parsel)”, **22. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, (14-17 Kasım 2013, Adana), Ankara: 229-242.

ATİLA, C. / KORKMAZ, E. / GÜRMAN, B. 2015.

“Kyme Doğu Nekropolü Mezar Tipleri”, **Prof. Dr. Ömer Özyiğit’e Armağan – Studies in Honour of Ömer Özyiğit** (Ed. E. Okan / C. Atilla), Ege Yayınları, İstanbul: 13-27.

ATİLA, C. 2019.

“Eastern Necropolis Of Cyme: Transition From Cremation to Inhumation and Grave Types”, *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 19-1: 121-131.

AYDOĞMUŞ, N. 2017.

“2015-2016 Yılı Myrina ve Gryneion Yüzey Araştırmalarında Bulunan Pişmiş Toprak Ağırlıklar”, **Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Belgeler ve Yeni Araştırmalar** (Ed. M. Çekilmez / E. Dereboylu-Poulain), 1. Cilt, Aliğa Kent Kitaplığı, Ankara: 225-236.

BAYKAN, D. 2015.

“Metal Finds From Nif-Olympus”, **Recent Studies on**

- the Archaeology of Anatolia** (Ed. E. Laflı-S. Patacı), BAR International Series, Oxford: 41-48.
- BERLIN, A. 1997.
“*The Hellenistic and Roman Pottery: The Plain Wares*”, Tel Anafa, **Journal of Roman Archaeology** (Ed. S. C. Herbert), Supplementary Vol: 10, No: 2-i, Ann Arbor: 1-246.
- BISCHOP, D. 1992.
“*Metallfunde: Geräte aus Bronze, Blei und Eisen*”, **Ausgrabungen in Assos 1990**, Asia Minor Studien 1992, (Hrsg. Ü. Serdaroğlu-R. Stupperich) Band: 5: 149-171.
- BLEGEN, C. V. / PALMER, H. / YOUNG, R. S. 1964.
The North Cemetery, Corinth, Vol. XIII, New Jersey.
- BOARDMAN, J. 1967.
Excavations in Chios 1952-1955: Greek Emporio, The Annual of the British School at Athens, Supplementary, Vol. 6, Oxford.
- BOULTER, C. 1953.
“*Pottery of the Mid-Fifth Century from a Well in the Athenian Agora*”, **Hesperia** 22/2: 59-115.
- BOULTER, C. 1963.
“*Graves in Lenormant Street, Athens*”, **Hesperia** 32/2: 113-137.
- BRUNEAU, P. 1970.
“*Tombes D'Argos*”, **Bulletin de Correspondance Hellénique** 94/2: 437-531.
- BRUNEAU, P. / VATIN, C. / BEZERRA DE MENESES, U. T. 1970.
L'îlot de la Maison des Comédiens, Exploration Archéologique de Delos XXVII, Paris.
- BUCOVALĂ, M. 1967.
Necropole elenistice la Tomis, Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea, Constanta.
- CACCAMO CALTABIANO, M. / CARROCCIO, B. / PUGLISI, M. 2014.
“*The Coins and the Relational Network of Kyme: Evidence from the Italian Excavations*”, **Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi Bildiriler- First International Congress of the Anatolian Monetary History and Numismatics Proceedings** (Ed. K.Dörtlük / O.Tekin / R. Boyraz Seyhan), Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya: 139-156.
- CORBETT, P. E. 1949.
“*Attic Pottery of the Later Fifth Century from the Athenian Agora*”, **Hesperia** 18: 298-351.
- ÇEKİLMEZ, M. 2017.
“*2015-2016 Yılları Yüzev Araştırmalarına Göre Myrina Nekropolü*”, **Myrina ve Gryneion Arkeolojik Yüzev Araştırmaları, Belgeler ve Yeni Araştırmalar** (Ed. M. Çekilmez – E. Dereboylu-Poulain), 1. Cilt, Ankara: 157-173.
- ÇIRAK, N. / KAYA, S. 2011.
“*2009 İDÇ Nekropolü Kurtarma Kazısı*”, **19. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, (29 Nisan-1 Mayıs 2010 Ordu), Ankara: 217-232.
- DAVIDSON, G. 1952.
The Minor Objects, Corinth, Vol. XII, New Jersey.
- DAVIDSON, G. / BURR-THOMPSON, D. 1943.
Small Objects From the Pnyx: 1, Hesperia, Supplement, Vol: VII, Amsterdam.
- DROUGOU, S. / TOURATSOGLU, I. 1998.
ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΛΑΞΕΥΤΟΙ ΤΑΦΟΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, Β' Εκδοσή, Athens.
- DUSENBERY, E. B. 1998.
Samothrace The Nekropoleis and Catalogues of Burials, Vol: 11, Princeton.
- ERKANAL-ÖKTÜ, A. 2008.
“*The Late Bronze Age Cemeteries of Panaztepe-Panaztepe Geç Tunç Çağı Mezarlıkları*”, **Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar** (Ed. A. Erkanal – Öktü / S. Günel / U. Deniz), Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Ankara: 69-90.
- EVREN, A. / İÇTEN, C. 1998.
“*Selçuk-Efes 3447 Parsel Kurtarma Kazısı*”, **Birinci Uluslararası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu**, İzmir: 41-50.
- FOÇA, S. 2011.
İzmir ili Aliağa ilçesi Kendirci Mevkii İDÇ Liman Kurtarma Kazısı'nda Ortaya Çıkarılan Bir Grup Mezarın İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- FOÇA, S. 2018A.
“*Kyme İDÇ Nekropolisi'nden Bir Grup Mezar*”, **Arkeoloji Dergisi** XXIII: 141-162.
- FOÇA, S. 2018B.
“*Teos Batı Nekropolisi Mezar Tipleri*”, **Colloquium Anatolicum** 17: 139-158.

FORBECK, E. 1998.

Die Nekropolen von Milet: Die Grabungen 1901 bis 1909 und die Arbeiten der Jahre 1993 bis 1996, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ruhr-Universität Bochum, Bochum.

GOLDMAN, H. 1940.

"*The Acropolis of Halae*", **Hesperia** 9: 381-514.

GUZ-ZILBERSTEIN, B. 1995.

"*The Typology of the Hellenistic Coarse Ware and Selected Loci of the Hellenistic and Roman Periods*", **Excavations at Dor, Final Report IB, Area A ve C: The Finds** (Ed. E. Stern), Qedem Report, No: 2, Jerusalem: 289-433.

GÜRLER, B. 1994.

Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

HAFNER, G. 1951.

Corpus Vasorum Antiquorum, Deutschland, Karlsruhe, Badisches Landesmuseum, Band I, München.

HASPELS, C. H. 1936.

Attic Black Figured Lekythos, E. de Boccard, Paris.

HÄGG, I. / FOSSEY, J. M. 1980.

The Hellenistic Necropolis and Later Structures on the Middle Slopes 1973-1977, Excavations in the Barbouna Area at Asine, Vol. 4, (Ed. I. Hägg-R. Hägg), Uppsala.

HOOD, M. S. F. / BOARDMAN, J. / ANDERSON, J. K. 1954.

"*Excavation on the Kofina Ridge, Chios*", **The Annual of the British School at Athens** 49: 123-182.

HOWLAND, R. H. 1958.

Greek Lamps and Their Survivals, The Athenian Agora, Vol. IV, New Jersey.

HÜRMÜZLÜ, B. 2004.

"*Burial Grounds at Klazomenai: Geometric through Hellenistic Periods*", **Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony**, Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, Thessaloniki: 77-96.

İREN, K. 2008.

"*The Necropolis of Kyme Unveiled: Some Observations on the New Finds*", **Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı** (Ed. İ. Delemen / S. Çokay / A. Özdzibay / Ö. Turak) Euergetes, II, AKMED Yayınları, Antalya: 613-637.

JACOPI, G. 1932.

Esplorazione Archeologica Di Camiro II, Clara Rhodos, Vol. VI-VII, Part I, Rodi.

KARAGEORGHIS, V. 1969.

Salamis in Cyprus: Homeric, Hellenistic and Roman, Thames and Hudson, London.

KASSAB-TEZGÖR, D. / SEZER, T. 1995.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu, Varia Anatolica VI/2, Cilt:1, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

KIZIL, A. 2009.

"*1990-2005 Yılları Arasında Mylasa'da Kurtarma Kazıları Yapılan Mezarlar ve Buluntuları Üzerinde Genel Bir Değerlendirme*", **Die Karer und die Anderen** (Ed. F. Rumscheid), Internationales Kolloquium an der Freien Universität Berlin, Bonn: 397-461.

KNIGGE, U. 1976.

Der Südhügel, Kerameikos Ergebnisse der Ausgrabungen, Band: IX, Walter de Gruyter, Berlin.

KNIGGE, U. 2005.

Der Bau Z, Kerameikos, Ergebnisse der Ausgrabungen, Band: XVII, Münih.

KORKMAZ, E. / GÜRMAN, B. 2012.

"*İzmir İli, Aliğa İlçesi, Bozköy Biçerova Mevkii Kyme Antik Kenti Doğusu Sur Dışı Yapıları ve Doğu Nekropolü Kurtarma Kazısı*", **20. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, (25-29 Nisan 2011, Bodrum), Ankara: 71-96.

KOVACSOVICS, W. K. 1990.

Die Eckterrasse an der Gräberstraße des Kerameikos, Band: XIV, De Gruyter, Berlin.

KÜÇÜKGÜNEY, Z. / TUNÇ-ALTUN, P. 2009.

"*İDÇ Liman Kurtarma Kazısı (İzmir İli, Aliğa İlçesi, Çakmaklı Köyü, Kendirci Mevkii 613 ve 68 Parsellere Ait)*", **XVII. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, (28 Nisan 1 Mayıs 2008, Side) Ankara: 53-74.

LA MARCA, A. 2010.

"*Kyme 2008 Yılı Kazı Çalışmaları*", **31. Kazı Sonuçları Toplantısı**, 4. Cilt, (25-29 Mayıs 2009 Denizli), Ankara: 397-416.

LA MARCA, A. 2020.

"*Aiolis Kyme'si: Tarih, Ekonomi ve Toplum (M.Ö. 8 - M.S. 5. Yüzyıl)*", **Aliğa ve Çevresi** (Ed. M. Çekilmez), Uluslararası Aliğa ve Çevresi - Aiolis Bölgesi - Arkeoloji ve Disiplinlerarası Araştırmalar Sempozyumu-Bildiriler

- (27-28 Eylül 2018), Aliğa Kent Kitaplığı, İzmir: 15-36. Publishing: 285-297.
- LO PORTO, F. G. 1969.
Corpus Vasorum Antiquorum, Italia, Torino, Museo Di Antichita Di Torino, Fascicolo II, Roma.
- MCFADDEN, G. 1946.
“A Tomb of the Necropolis of Ayios Ermoyenis at Kourion”, **American Journal of Archaeology** 50/4: 449-489.
- METZGER, I. 1998.
“Keramik und Lampen”, **Die Klassischen und Hellenistischen Wolnmauser im Westquartier** (Ed. K. Reber), Eretria X, Lausanne: 173-227.
- MUSTILLI, D. 1942.
“La Necropoli Tirrenica di Efestia”, **Annuario XV-XVI** (1932-1933): 1-278.
- ÖZKAN, T. / ATUKEREN, S. 1999.
“Cevizcioğlu Çiftliği Nekropolü Kazıları”, **Tahtalı Barajı Kurtarma Kazısı Projesi: Tahtalı Dam Area Salvage Project** (Ed. T. Özkan / H. Erkanal), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İzmir: 43-54.
- ÖZYİĞİT, Ö. 1990.
“1989 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, XII. **Kazı Sonuçları Toplantısı**, 1. Cilt, (28 Mayıs-1 Haziran 1990, Ankara) Ankara: 127-153.
- POTTIER, E. / REINACH, S. / VEYRIES, A. 1887.
La Nécropole de Myrina. Recherches Archeologiques Exécutées au nom et aux Frais de L'ecole Francaise d'Athènes, Paris.
- RAUBITSCHKE, I. K. 1998.
The Metal Objects (1952-1989), Isthmia, Vol: VII, New Jersey.
- REINACH, S. 1886.
“Deux teres-Cuites de Cymé”, **Bulletin de Correspondance Hellénique** 10: 492-500.
- ROBINSON, D. M. 1941.
Metal and Minor Miscellaneous Finds, Excavations at Olynthus, Vol: X, Baltimore.
- ROBINSON, D. M. 1950.
Vases Found in 1934 and 1938, Excavations at Olynthus, Vol: XIII, Baltimore.
- ROOSEVELT, C. H. 2008.
“Stone Alabaster in Western Anatolia”, **New Approaches to Old Stones: Recent Studies of Ground Stone Artifacts** (Ed. Y. M. Rowan - J. R. Ebeling), Equinox Publishing: 285-297.
- ROTROFF, S. I. 1984.
“The Origins and Chronology of Hellenistic Gray Unguentaria”, The Eighty-Fifth General Meeting of the Archaeological Institute of America (in), **American Journal of Archaeology** 88/2: 234-264.
- ROTROFF, S. I. 1997.
Hellenistic Pottery Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material, The Athenian Agora, Vol. XXIX, New Jersey.
- ROTROFF, S. I. 2006.
Hellenistic Pottery The Plain Wares, The Athenian Agora, Vol. XXXIII, New Jersey.
- ROTROFF, S. I. / OLIVER JR. A. 2003.
The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994, Archaeological Exploration of Sardis, Vol. 12, London.
- SAĞLAMTİMUR, H. 2007.
“Ege Gübre Neolitik Yerleşimi”, **Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı, Türkiye'de Neolitik Dönem, Yeni Kazılar, Yeni Bulgular** (Ed. M. Özdoğan / N. Başgelen), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: 373-376.
- SCHLÖRB-VIERNEISEL, B. 1966.
“Eridanos-Nekropole I. Gräber und Opferstellen”, **Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung** 81: 4-111.
- SMETANA-SCHERRER, R. 1982.
Spätclassische und Hellenistische Keramik, Alt-Ägina, Band: II,1, Philipp Van Zabern, Mainz/Rhein: 56-91.
- SNG 1959.
Syllage Nummorum Graecorum Deutschland, Sammlung v. Aulock Troas, Aelios, Lesbos, 5. Heft, Verlag Gebr. Mann, Berlin.
- SPARKES, B. A. / TALCOTT, L. 1970.
Black and Plain Pottery of the 6th, 5th, 4th Centuries BC., The Athenian Agora, Vol: XII-1/2, Princeton.
- SPENCER, N. 1995.
“Early Lesbos Between East and West: a 'grey area' of Aegean Archaeology”, **The Annual of the British School at Athens** 90: 269-306.
- STRABON, 2000.
Geographika Antik Anadolu Coğrafyası, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

SUDANO, F. 2015.

“*Kyme of Aeolis. Excavations in the Necropolis (2007-2008): Preliminary Data*”, **SOMA 2011 (Ed. P. M. Militello - H. Öniz), Proceedings of the 15th Symposium on Mediterranean Archaeology, held at the University of Catania (3-5 March 2011)**, Volume 1, BAR International Series, England: 431-433.

SULIMIRSKI, T. 1954.

“*Scythian Antiquities in Western Asia*”, **Artibus Asiae** 17/3-4: 282-318.

ÜNLÜ, A. / ÖZSAYGI, M. 2007.

“*İzmir İli, Aliğa İlçesi, Gümrük Binası Sondaj Kazısı*”, **XV. Müze Kazıları ve Kurtarma Sempozyumu**, (24-26 Nisan 2006 Alanya), Ankara: 13-24.

ÜRKMEZ, Ö. 2014.

“*Aiolis Kymesi'nden Samurlu 877 Nekropolisi*”, **Colloquium Anatolicum** XIII: 337-381.

ÜRKMEZ, Ö. 2016.

“*Aiolis Kymesi'nden Samurlu 879 Nekropolisi*”, **Colloquium Anatolicum** 15: 156-187.

VOIGTLÄNDER, W. 1982.

“*Funde aus der Insula westlich des Buleuterion in Milet*”, **Istanbul Mitteilungen** 32: 30-173.

THOMPSON, H. A. 1934.

“*Two Centuries of Hellenistic Pottery*”, **Hesperia** 3/4: 311-476.

TULUK-VON GRAEVE, G. G. 1999.

“*Die Unguentarien im Museum von Izmir*”, **Anatolia Antiqua / Eski Anadolu** VII: 127-166.

WALDBAUM, J. C. 1983.

Metalwork From Sardis: The Finds Through 1974, Archaeological Exploration of Sardis, Vol: 8, Harvard University Press, London.

WALDEMAR, D. 1938

Le Mobilier Délien, Exploration Archéologique de Delos XVIII, Paris.

WALLRODT, S. 2012.

“*Ritual Activity in Late Classical Iliion: The Evidence from a Fourth Century B.C. Deposit of Loomweights and Spindlewhorls*”, **Studia Troica** 12: 179-200.

YAĞIZ, K. 2012.

Kuzeybatı Anadolu'da İ.Ö. 1.Bin'de Ölü Gömme Geleneği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.